

**Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ
МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Методичні рекомендації

**Кам'янець-Подільський
2023**

УДК 37.091.32:78

ББК 74.204я73+85.31

А-50

Автор-укладач: кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка **Аліксійчук Олена Станіславівна.**

Рецензенти:

Мартитнюк А.К., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання ДВНЗ Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Поповська О.А., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Борисова Т.В., кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри музичного мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, протокол № 10 від 24 жовтня 2022 року

Методичні рекомендації присвячено науково-методичним підходам та художньо-педагогічним технологіям викладання предмету «Мистецтво» в закладах загальної середньої освіти. Розкрито суть, типологію, вимоги до планування та особливостей організації викладання уроків мистецтва.

Методичні рекомендації адресовано викладачам та учителям предметів художньо-естетичного циклу, а також студентам педагогічних факультетів вищих навчальних закладів.

УДК 37.091.32:78

ББК 74.204я73+85.31

А-50

ЗМІСТ

Вступ

1. Типологія та організаційно-методичні особливості проведення уроків мистецтва у закладах загальної середньої освіти
2. Організаційно-методичні особливості використання різних видів наочних засобів навчання на уроках «Мистецтва»
3. Музейна педагогіка як засіб опанування школярами курсу «Мистецтво» у закладах загальної середньої освіти
4. Методичні особливості проведення уроків-спектаклів у процесі опанування учнями закладів загальної середньої освіти дисципліни «Мистецтво»
5. Формування творчої активності учнів початкової школи на уроках мистецтва засобами пластичного інтонування
6. Формування художньо-образного сприймання учнів початкової школи на уроках мистецтва в процесі слухання музики
7. Методика проведення підсумкових уроків мистецтва

Список рекомендованої літератури

Додатки

ВСТУП

Процес виховання та навчання у XXI столітті не може вважатися повноцінним без залучення сучасного школяра до мистецтва. Розвиток пам'яті, мислення, інтелекту не буде ефективним без звернення до сфери вищих духовних цінностей, естетичного сприймання світу та уміння створювати художню реальність за образними законами мистецтва.

Шкільний курс «Мистецтво» розглядає інтегративні зв'язки різних видів мистецтва в історичній проекції. Він передбачає узагальнення та систематизацію знань з історії вітчизняної та світової художньої культури, опору на сучасну творчу продуктивну діяльність учня та учителя, розвиток навичок роботи із засобами мас-медіа.

Матеріали навчально-методичного посібника допоможуть педагогам, студентам педагогічних факультетів вищих навчальних закладів ознайомитись з різними підходами до викладання шкільного предмету «Мистецтво» та вибрати найбільш прийнятний для конкретної освітньої установи варіант. Приблизний, рекомендований характер матеріалів, що увійшли в даний посібник, дозволить педагогам вносити корективи у програми, створювати власні методичні розробки.

1. ТИПОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ МИСТЕЦТВА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Урок «Мистецтва» у школі можна назвати ще «спілкування з мистецтвом». Для того щоб на уроках дійсно відбулося повноцінне спілкування-діалог школярів з шедеврами світового мистецтва, сучасна педагогіка постійно шукає ефективні засоби активізації викладання дисципліни а також нові нетипові способи організації навчання на уроках.

Одним з головних завдань вивчення предмету «Мистецтво» в початковій школі є: «розкриття перед учнями особливостей художньо-образної мови мистецтва. Головним у методиці є формування сприймання мови мистецтва, усвідомлення її ролі в житті людини, збагачення духовного світу особистості в процесі спілкування з кращими творами мистецтва» [3, с. 5].

Саме це завдання покликані розв'язати активні форми організації освітнього процесу. Це, в першу чергу, стандартні та нестандартні уроки.

Стандартні уроки «Мистецтва»

На сьогоднішній день педагоги виділяють наступні загальновідомі основні типи **стандартних уроків** (в тому числі і «Мистецтва»):

- урок-введення в нову тему;
- урок-поглибленого вивчення матеріалу;
- урок-закріплення;
- урок комплексного застосування отриманих знань, вмінь і навичок;
- урок систематизації та узагальнення знань, умінь і навичок;
- урок-перевірки знань;
- підсумковий урок.

Кожен тип уроку має свою структуру, яка є інваріантною. Варіюватися в межах комбінованого уроку може побудова уроку. Це залежить від навчально-виховної мети, яку вчитель планує досягнути в процесі уроку.

Структура уроку – це сукупність різних варіантів взаємодії між елементами уроку, яка виникає в процесі навчання та забезпечує його цілеспрямовану діяльність (додаток 2).

Л. Кондратова виділяє наступні етапи сучасного уроку «Мистецтва»

Етапи уроку	Види діяльності
Вступний	<ul style="list-style-type: none">- організаційний момент, повідомлення теми та формування мети;- мотивація навчальної діяльності учнів
Практично-виконавчий	<ul style="list-style-type: none">- актуалізація опорних знань;- перевірка домашнього завдання;- вивчення нового матеріалу;- практичне опрацювання засвоєних знань
Заключний	<ul style="list-style-type: none">- підбиття підсумків уроку;- контроль та оцінювання рівня опанування нового матеріалу;- ознайомлення зі структурою домашнього завдання

Основні компоненти уроку:

- постановка завдань у цікавих формах, створення проблемної ситуації;
- організація пошукових дій учнів, які працюють над обраною проблемою;
- спрямування дій на самостійну роботу учнів (пошук гіпотез, джерел інформації, прийняття рішення).

Варіативність алгоритмів розташування матеріалу на уроках з «Художньої культури» (орієнтовні схеми):

- характеристика епохи – показ твору – висновки;
- показ і аналіз творів – узагальнення – висновок;

- тезис (основна думка) – твір (розбір) – тезис (основна думка) – твір (розбір)
- висновок (узагальнення);
- обговорення 2 - 4-х творів – висновки.

Особлива роль відводиться **комбінованим** урокам (додаток 3). За допомогою комбінованого типу уроку педагоги намагаються вирішити всі дидактичні завдання протягом одного і того ж заняття. Даний урок умовно можна поділити на три етапи. На початку його йде перевірка знань, потім опрацювання нового матеріалу і в кінці уроку – закріплення.

На комбінованому уроці діє чіткий регламент:

- організаційний момент (3-5 хвилин);
- перевірка знань (12-15 хвилин);
- подання нового матеріалу (15-20 хвилин);
- закріплення матеріалу (5-7 хвилин);
- завдання для домашньої роботи (1-2 хвилини).

Нестандартні уроки є однією з активних форм організації навчання, оскільки вони формують в учнів стійкий інтерес до навчання, знімають напругу, допомагають формувати навички навчальної діяльності, мають емоційний вплив на дітей, завдяки чому у них формуються більш міцні та глибокі знання.

Багаторічний досвід роботи педагогів підтвердив ефективність цих форм та методів. Перед тим як розглянути різні види нестандартних уроків «Мистецтва», варто акцентувати увагу на наскрізному принципі самоосвіти, на який опираються ці форми. Самоосвіта – провідний принцип, згідно якому основою навчального процесу є самостійна робота учнів по розширенню свого світогляду, розвитку навичок навчально-виховної роботи на основі комплексного засвоєння предметів гуманітарного циклу. Уже на стандартних уроках учні отримують не тільки завдання, але і можливості для реалізації принципу самоосвіти. Виконуючи завдання на уроках «Мистецтва», діти повинні мати достатню можливість для прояву власної творчої ініціативи. Результати самоосвіти оцінюються не тільки по якості оформлення звітної

матеріалу, а й по динаміці росту творчих здібностей, активності сприймання матеріалу в широкому культурологічному контексті та глибокій історичній перспективі. Саме у впровадженні активних форм роботи принцип самоосвіти є провідною, зв'язуючою ланкою.

На нестандартних уроках «Мистецтва» у початковій школі учні повинні отримувати знання у нестандартній формі. Головною ознакою таких уроків є: продуктивна, творча діяльність, самостійний пошук учнями шляхів та варіантів вирішення поставленого завдання, незвична форма проведення та незвичні умови роботи, активне відтворення раніше отриманих знань у незнайомих умовах.

Нестандартні завдання можуть бути подані у вигляді проблемних ситуацій, рольових та ділових ігор, конкурсів, змагань, та інших завдань з елементами зацікавлення учнів (життєві та фантастичні ситуації, інсценізації, загадки, «розслідування», тощо).

Звичайно, нестандартні уроки мають нетиповий задум, організацію, методику проведення. Вони більше подобаються учням, ніж стандартні уроки з традиційною структурою та установленим режимом роботи. Вводити в практику такі уроки бажано всім вчителям, але перетворювати їх в головну форму роботи не бажано через велику затрату часу.

Нестандартні уроки мають на меті підтримання інтересу учнів до певної навчальної дисципліни та активізацію пізнавальної діяльності. Проведення таких уроків вимагає від педагога виходу за межі шаблону та додаткової підготовки.

Нестандартний урок – це імпровізоване заняття, яке має нетипову (невстановлену) структуру. Думки педагогів щодо нестандартних уроків розходяться: одні вбачають у них прогрес педагогічної думки, вірний напрямок в спрямуванні до демократизації школи, інші, навпаки, вважають такі уроки небажаним порушенням педагогічних принципів, вимушеним відступом педагогів під впливом небажання учнів серйозно опановувати навчальний матеріал.

Останнім часом деталізується типологія нестандартних уроків. Аналіз педагогічної літератури дозволяє виділити декілька типів нестандартних уроків. Наприклад:

- уроки в формі змагань та ігор: конкурси, турніри, КВК, ділова гра, вікторина, кросворд і тощо;
- уроки, засновані на формах, жанрах і методах роботи, відомих в загальній практиці: дослідження, мозкова атака, інтерв'ю, репортаж тощо;
- уроки, засновані на нетрадиційній організації учбового матеріалу: урок мудрості, відкриття, відвертість тощо;
- уроки, які нагадують форми спілкування: прес-конференції, телепередача, телеміст, діалог «жива газета», усний журнал тощо;
- уроки, засновані на імітації діяльності закладів і організацій: урок в музеї, вчена рада, розслідування тощо;
- уроки, засновані на імітації діяльності при проведенні заходів: заочна екскурсія, екскурс в минуле, подорож, прогулянка тощо;
- уроки, які опираються на фантазію: урок-казка, урок-сюрприз, урок-спектакль, урок-концерт тощо;
- інтегровані уроки.

Для активізації процесу сприймання творів мистецтва молодшими школярами на нестандартних уроках можна використовувати синтез (поєднання) різних видів мистецтв на уроці. А саме: під час слухання музики запропонувати дітям намалювати символи або підібрати кольори які відповідають змісту та образу запропонованих творів. Наприклад: Ф. Шуберт «Аве Марія»: символ — сердечко, троянда, колір — ніжно рожевий, блакитний, сріблястий, білий. Під час Новорічних та Різдвяних свят можна проводити наступну діяльність: під власний спів колядок та щедрівок виготовлювати витинанки та прикраси на ялинку. Подібну діяльність можна виконували на Великодні свята, розмальовуючи писанки під спів веснянок тощо.

Для ефективності проведення нестандартних уроків «Мистецтва» вчителю необхідно оволодіти вмінням аналізувати твори мистецтва не тільки музичні, але й образотворчі. Для цього бажано використовувати схему аналізу творів мистецтва, яка має бути для вчителя та учнів своєрідною програмою дослідження від пошуку потрібної інформації про факти і явища, зображені у творі, до розуміння їх гуманістично-ідейної сутності відповідно до особливостей конкретної історичної епохи.

Наприклад, аналіз картин можна проводити за такою орієнтовною схемою:

- жанр картини;
- художньо-культурний напрям, течія, стиль;
- композиційна своєрідність;
- світлотіньове та колірне рішення;
- характеристика образів;
- провідна ідея твору.

Під час повторного перегляду творів візуального мистецтва можна спробувати демонструвати їх у супроводі музики, а також запропонувати учням уявно перенестися у часовий простір в якому перебувають герої художніх творів. Учні повинні подумки опинитись у середовищі спостережуваних образів, поринути в їх життя, співпереживати їх відчуття. При емпатійному, співчуваючому сприйнятті досягається розблокування відчуттів і думок учнів. Крім емоційно-образного принципу поєднання творів живопису та музики добре зарекомендував себе і тематичний підхід до них, при якому вчитель звертає увагу учнів на багатогранність оточуючого їх світу. Музика, що супроводжує показ тематичних слайдів, чи репродукцій, поглиблює увагу, сприяє кращому засвоєнню матеріалу і створює життєствердуючий настрій. Наприклад, твори образотворчого мистецтва, скульптури, як і твори музичного мистецтва можуть бути класифіковані відповідно до емоцій, що виникають під час їх сприймання.

Наприклад, під час ознайомлення з картинами Рафаеля «Сікстинська Мадонна», «Мадонна Літта», можуть звучати твори Ф. Шуберта та Дж. Качіні «Ave Maria», модальність емоцій можна визначити — спокій, надія милосердя.

Педагогу доводиться весь час користуватись не оригіналами, а лише репродукціями та діапозитивами. Потрібно акцентувати увагу учнів на тому, що завдання використання репродукцій на уроці не в тому, щоб замінити оригінал, а в тому, щоб слугувати опорою розповіді вчителя. Своєрідним містком від репродукції до оригіналу стає емоційне слово вчителя.

Розглянемо організаційно-методичні особливості деяких видів нестандартних уроків «Мистецтва». Наприклад, проведення *уроку в музеї*. На уроці в музеї самоосвіта виступає в формі самостійної розробки опорних точок маршруту, який спочатку проводиться учителем. Кінцевим результатом є вміння кожного учня провести оригінальну захоплюючу екскурсію за власним варіантом маршруту у вільній імпровізаційній формі. Урок в музеї не є звичайною тематичною екскурсією і відрізняється від звичайного уроку в школі.

Визначимо відмінні особливості уроку в музеї у порівнянні з уроком у школі.

Урок в музеї:

- безпосередня зустріч з «живим мистецтвом»; оригіналами або якісними копіями творів мистецтва;
- урок проходить в атмосфері храму мистецтва; панує емоційна піднесеність;
- відбувається духовне співробітництво учителя та учнів; у дітей відбувається активне формування естетичних цінностей;
- учитель показує учням приклад зразкового глядача та слухача.

Урок у школі:

- твори мистецтва виступають, як правило, у вигляді репродукцій, діапозитивів (не завжди високої якості);
- на уроці в школі панує звична атмосфера шкільного уроку;
- переважає конфронтаційний стиль взаєностосунків: учитель-учні, учні-вчитель; мистецтво значною мірою стає лише фоном педагогічного процесу.

Розглянемо відмінні особливості уроку в музеї у порівнянні з тематичною екскурсією.

Тематична екскурсія:

- одноразовий захід, який проводиться штатним екскурсоводом;
- учні пасивно сприймають інформацію;
- накопичується емоційний досвід.

Урок в музеї:

- регулярне відвідування музею по заздалегідь спланованому маршруту учителем та учнями;
- учні активно оволодівають духовним змістом творів мистецтва;
- накопичується не тільки емоційний досвід. Формується ставлення до мистецтва, як до вищої духовної та естетичної цінності.

Проведення уроку в музеї не тільки активізує навчальний процес, але й залишає емоційний слід, стимулює творчу діяльність, компенсує можливі недопрацювання в галузі гуманітарної підготовки учнів.

Звичайно, є певні труднощі проведення уроків у музеї. Наприклад, додаткового вирішення потребують саме такі організаційні питання, як: встановлення контакту з адміністрацією музею, складання шкільного

розкладу з врахуванням необхідності розділу класу на підгрупи та затрати часу на дорогу.

Сильний емоційний відгук в учнів викликають *уроки-спектаклі*. Це унікальна можливість поринути в епоху, що вивчається, побачити її наче «з середини». Урок-спектакль, починаючи з задуму, написання сценарію, створення костюмів, декорацій, репетицій і підбору навіть незначних деталей, які характеризують епоху, – завжди процес плідної колективної співпраці, нових творчих знахідок для учнів.

Не може бути двох однакових уроків-спектаклів навіть з однієї і ті ж самої теми. Для кожного класу створюється свій сценарій, де для кожного учня диференційовано розробляється певна посильна для нього роль. Уроки-спектаклі можуть проводитись у різних формах: літературно-музична композиція при свічках у класі на фоні слайд-декорацій, вечори сонетів, спектакль на сцені шкільного залу, тощо.

Неможливо оминати яскраві образи українських народних казок. Відомі композитори, взявши за основу народні казки, створювали музичні опери-шедеври для дітей. Наприклад: М. Лисенко «Пан Коцький», «Коза-Дереза», «Зима і Весна»; К. Стеценко «Івасик-Телесик», «Лисичка, Котик і Півник»; В. Кирейко «Лісова пісня», Д. Клебанов «Лелеченя» та ін. Сьогодні найпопулярнішими можна вважати сучасні дитячі опери І. Кириліної «Вовк-чарівник» та В. Степурко «Музична крамничка».

Для початку, уривки цих творів можна використовувати для слухання на уроці. Дітям варто дати завдання обрати відповідні маски, наголівники, елементи костюмів, інвентар. Після цього учні можуть виконати гру-імітацію (відтворити рухами під музику образи головних героїв опери-казки).

Якщо діти виявлять бажання та ініціативу, тоді можна організувати проведення уроку-спектаклю. Але перед цим потрібно підготувати сценарій, роздати ролі дітям, виготовити декорації, костюми (або елементи костюмів), провести репетиційну роботу в позаурочний час.

Цікавим видом роботи для дітей буде настільний ляльковий театр. Робота відбувається наступним чином: із підготовлених заготовок з паперу діти виготовлюють різноманітні казкові персонажі (конусні ляльки). Потім, взявши в руки іграшку (на підготовленому столі), розігрують відомі українські народні казки: «Ріпка», «Теремок», «Колобок», «Івасик Телесик», «Солом'яний бичок» тощо, у супроводі народної музики.

На уроці мистецтва можна використовувати досить популярний зараз «театр на фартуху». На фартух прикріплюються декорації, іграшки, зображення головних героїв тощо. Цей вид театру дає можливість, одягнувши театр-фартух, відразу розпочати виставу. Особливістю даного виду театру є те, що під музичний супровід «декорації» рухаються разом з акторами, доповнюючи дійство рухами, мімікою, жестами, засобами мовленнєвої виразності тощо.

У процесі роботи на уроці корисним буде ознайомлення дітей з різними видами дитячих театрів: *театр рукавичок, пальчиковий театр, тіньовий театр, театр «конусні ляльки» тощо.*

У театралізації різних творів літературних жанрів учнями можна використовувати музично-пісенний та пластично-танцювальний досвід учнів, а також під час уроку навчати дітей оволодінню пластикою, мімікою, жестами.

Уроки у читальному залі дають унікальну можливість молодшим школярам для заохочення до самостійної дослідної та творчої роботи з використанням широкого обсягу додаткового матеріалу у вигляді довідкової і художньої літератури.

Для цієї роботи необхідними є кваліфіковані, професійні консультації бібліотечних працівників. Взагалі заняття самоосвітою у місці, спеціально для цього створеного, у атмосфері шанобливого ставлення до книг, до матеріальних носіїв духовної культури – можуть і повинні стати в учнів потребою та звичкою.

Особливостями організації уроків «Мистецтва» в читальному залі є:

- обов'язкова регулярність цих занять в спеціально призначений час;
- скоординованість з уроками в музеї;
- опрацювання однієї загальної теми учнями з різних джерел одночасно.

Уроки в медіатеці мають багато спільного з читальним залом, але поряд з друкованою продукцією тут проводиться робота з електронними носіями інформації. Учні отримують можливість вивчення мови засобів масової комунікації, ознайомлення з різними видами мистецтва за допомогою сучасних інформаційних технологій, самостійного отримання інформації з різноманітних джерел.

Зміни, які відбуваються у сучасному суспільстві безпосередньо торкаються характеру освітнього процесу. Обсяг інформації, який проходить через засоби масової комунікації, стає все більше розгалуженим і насиченим. Практично вся інформація вже тепер приходиться до людини через засоби масової інформації, які можуть бути широко використані у сучасній школі. На сучасному етапі, традиційне подання матеріалу такого комплексного та інтегрованого уроку, як «Мистецтво» неможливе без заглиблення в атмосферу нових ком'ютерних інформаційних технологій. Такий підхід (медіаосвіти) дає можливість організації самостійної пошукової діяльності і активізації творчих здібностей учнів.

Основним завданням медіаосвіти є: підготовка підростаючого покоління до життя в сучасних інформаційних умовах; сприймання різної інформації, її розуміння; усвідомлення наслідків її впливу на психіку.

У період сьогодення, серед розмаїтості інноваційних технологій, все більшої популярності набуває метод проектів. У сучасній школі він застосовується досить часто. Його застосування у початковій школі вже відносять не до рідкісних новацій, а до необхідних педагогічних технологій. Це пов'язано з необхідністю навчити підростаюче покоління самостійної роботи, сформувати навички співпраці у різних командах та вміння презентувати результати своєї роботи. Переваги методу проектів повною

мірою виявляються під час його застосування в шкільному курсі «Мистецтво», тому що саме ця навчальна дисципліна найкраще сприяє формуванню духовної культури школярів, яка в свою чергу, тісно пов'язана з морально-етичним та естетичним вихованням. Цей предмет має забезпечити формування духовної культури особистості в тісному зв'язку з культурою її народу. Уроки «Мистецтва» виховують не тільки поціновувачів, а й майбутніх митців української культури.

Метод проектів можна використовувати на різних етапах вивчення учнями курсу «Мистецтво», а саме: на підсумковому занятті за розділами програми або із всього курсу; як метод перевірки засвоєння учнями матеріалу кількох тем програми; як метод залучення учнів до творчої діяльності за програмою курсу; як метод, що поєднає учнів у навчальній (опанування предмету) і позаурочній діяльності (гурткова робота). Розглянемо особливості організації проекту [1].

На першому етапі учні разом з керівником проекту обирають тему, потім добирають джерела інформації, оформлюється бланк заявки на проект, складається своєрідна маршрутна карта реалізації проекту. На цьому ж етапі обирається творча група, в основі формування якої лежить інтерес до проблеми. Щоб досягти позитивного результату, викладачу необхідно вже на першому етапі приєднатись до колегіального обговорення суті і структури проекту.

На другому етапі вибудовується відповідно структури напрацювання інформації з джерел, відбувається розподіл завдань між учасниками проекту – визначається схема їх взаємодії, планування порядку роботи.

На третьому етапі здійснюється захист проекту у формі, яка відповідає змісту проекту (презентація відеофільму, мультимедіа-шоу, проведення екскурсії, театрального дійства тощо). Особливу увагу слід приділити складанню підсумкового звіту. Саме звіт описує «траєкторію» руху проектної думки та у який спосіб це реалізовувалося, методи отримання інформації, результати. Звіт може бути оформлений у вигляді брошури,

роздрукований хоча б у одному екземплярі за допомогою звичайної видавничої системи. Оскільки для учнів молодших класів така робота може виявитись складною, то звіт (у вигляді брошури чи альбому), оформлює педагог, а діти можуть свої враження та емоційні переживання зафіксувати у малюнках, аплікаціях та інших творчих роботах. Дитячі творчі роботи можна оформити у вигляді виставки у класі.

Оскільки мова йде про проекти у межах шкільного курсу “Мистецтво”, то досить цікавими можуть бути створення учнями *творчих проектів, кінопроектів та екскурсійних проектів.*

Творчі проекти за своєю суттю досить близькі до уроків-вистав. Звернемо увагу, що викладач виступає в них не як ініціатор, а як консультант. Обов’язковою умовою є створення учнями власного сценарію (під керівництвом педагога). Звичайно, не кожному під силу написати самостійний літературний твір, тому здебільшого творчі проекти можуть проходити у формі літературно-музичних композицій.

Кінопроект передбачає створення учасниками любительських відеофільмів. Найдоречніший жанр тут – публіцистичний фільм. Оцінюється головним чином вміння учнями розкрити своїм фільмом певну проблему і, можливо, запропонувати свій варіант її вирішення.

Екскурсійні проекти можуть бути представлені у вигляді звітів щодо проведених екскурсій (віртуальної чи реальної) музеями чи визначними пам’ятками архітектури міста. Екскурсія може бути проведена як для своїх однокласників, так і для учнів інших класів.

Загалом проектна діяльність відповідає вимогам Концепції Нової української школи [2] стосовно реалізації діяльнісного підходу в освітньому процесі, коли увага переноситься на процес набуття не лише знань, але й умінь, навичок, цінностей, життєвого досвіду, які трансформуються в компетентності.

Дана проблема застосування нестандартних уроків потребує подальшого дослідження і опрацювання, оскільки ще не всі типи

нестандартних уроків поширені в роботі закладів загальної середньої освіти, зокрема, під час опанування методики викладання інтегрованого курсу «Мистецтво».

Нестандартні уроки повинні використовуватись у роботі кожного вчителя, оскільки вони активізують навчальний процес, збагачують структуру уроку. Особливостями нестандартних уроків є: урізноманітнення освітнього процесу школярів, формування інтересу до навчання, активізація пізнавальної діяльності, задоволення потреби учнів у розвитку інтелектуальної, мотиваційної, емоційної, естетичної сфер.

Список використаних джерел

1. Аліксійчук О.С., Федорчук В.В. Проектна діяльність студентів у процесі опанування навчальної дисципліни «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання»: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д.Г., 2009. 44 с.

2. Концепція Нова українська школа. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola/compressed.pdf>

3. Кондратова Л.Г. Художня культура. 9 клас. Методичний посібник. Харків: Видавнича група «Основа», 2010. 208 с.

4. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.

2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ НАОЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА»

Одним із найважливіших завдань закладів загальної середньої освіти в умовах національного відродження України постає виховання гармонійної, духовно багатой та національно свідомой особистості. Нові тенденції шкільної освіти, що визначаються об'єктивними соціокультурними та історичними процесами в нашій країні, викликають потребу вдосконалення методики викладання предметів художньо-естетичного циклу. В даний блок дисциплін входить і предмет «Мистецтво».

Сучасна педагогіка постійно шукає ефективні засоби якісного забезпечення викладання дисципліни. Неможливо переоцінити роль наочних засобів навчання в організації викладання предмету «Мистецтво» в початковій школі. Наочним називається таке навчання, при якому уявлення і поняття в учнів формуються на основі безпосереднього сприймання явищ, які вони вивчають, за допомогою їх зображень. Наочні засоби навчання конкретизують художньо-історичні факти, слугують опорою для розкриття суті історичних явищ, допомагають у формуванні основних мистецьких понять і закономірностей. Наочне навчання розвиває спостережливість, уяву, пам'ять і мову учнів, підтримує постійний інтерес до вивчення шкільного предмету «Мистецтво».

Метою статті є висвітлення організаційно-методичних особливостей використання різних видів наочних засобів на уроках «Мистецтва» в початковій школі.

В процесі викладання предмету «Мистецтво» у закладах загальної середньої освіти використовують різноманітні види наочних засобів, серед яких можна виділити наступні: *предметні, художні, технічні, умовно-графічні тощо.*

Предметні – мають особливу пізнавальну цінність, передбачають безпосереднє сприймання оригінальних пам'яток минулого або їх матеріальних слідів. Наприклад, під час проведення етапу слухання музики, коли вивчаються українські народні твори, вчитель може учням демонструвати різні предмети побуту українців: рушники, прялку, глечики, рубель. При вивченні варіантів українського строю різних регіонів України, можна продемонструвати народний костюм рідного регіону чи області тощо.

Художні – передбачають використання об'ємних реконструкцій архітектурних пам'яток України та різних країн світу. Вони втілюються в різних макетах, моделях, копіях. До художніх наочних засобів також можна віднести такі наочні засоби як: художні композиції, малюнки, картини, репродукції, документальні та художні фотографії, тощо.

Технічні – ТЗН на базі інформаційно-комп'ютерних технологій. Особливість технічних засобів в тому, що вони об'єднують в собі різні види мистецтва одночасно. Учням за декілька хвилин можна продемонструвати кращі зразки цілої історичної епохи (згідно навчальної програми): бароко, класицизм, імпресіонізм тощо. Для учнів, наприклад, можна підготувати відеопрезентацію у якій твори образотворчого мистецтва будуть демонструватись під звуки творів музичного мистецтва відповідної епохи та відповідного жанру.

Умовно-графічні – на уроці «Мистецтва» відображають суть мистецьких явищ, їх взаємозв'язок, динаміку розвитку. Це схеми, графіки, діаграми, опорні конспекти тощо.

Під час проведення уроків варто звернути увагу на опорні конспекти. Можна виділити декілька **видів опорних конспектів**, що можна використати на уроках мистецтва:

1. **Таблиці**, що містять короткий виклад матеріалу і побудовані на принципі чіткого його дозування і раціонального оформлення. Наприклад, при вивченні біографії композитора буде доречною таблиця, у

якій в одній колонці будуть дати, а в іншій — визначні події з життя композитора, назви створених ним творів тощо.

2. Різноманітні **схеми** з використанням умовних позначень (знаків, символів). Особливо це буде доречно тоді, коли діти вивчають знаки нотного письма: тривалості нот, пауз, рух мелодії (стрибкоподібний, хвилеподібний, рівний) тощо.

3. **Образні конспекти.** В таких конспектах практично відсутнє словесне навантаження, а весь матеріал передається за допомогою серії малюнків, що формуються поступово, в моделюванні яких діти приймають безпосередню участь.

Робота учнів з опорними конспектами сприяє виробленню корисних навичок – образності мислення, асоціативності, здібності до стилізації. Найважливіше – ця методика сприяє підвищенню усвідомлення і активності роботи учнів.

Опорний конспект дозволяє систематизувати матеріал із всієї теми або розділу програми. Ця методика охоплює всі етапи роботи: вивчення нового матеріалу, його закріплення і контроль з вивченої теми. Опорні конспекти стають теоретичним фундаментом, на основі якого формуються знання, уміння і навички учнів.

При роботі з опорними конспектами вчитель повинен враховувати не тільки теоретичний рівень підготовки учнів, але і їх вікові особливості. Педагог також повинен продумати умовні позначки разом з дітьми, провести конкурс на найоригінальніший, але зрозумілий символ, або конспект. Така робота дозволяє не тільки підвищити пізнавальний інтерес в учнів, але також активізувати їх творчий потенціал. До того ж опорний конспект не потрібно довго переписувати. Синтез зорової, слухової і моторної діяльності забезпечує високий рівень засвоєння і розуміння матеріалу.

Психологи стверджують, що досить важко безперервно зосереджувати увагу на об'єкті, що не змінюється. А схематичний рисунок-креслення, що

виникає на дошці в ході подачі навчального матеріалу, як раз є таким об'єктом, що розвивається на очах, наповнюючись новим змістом.

Робота вчителя та учнів з опорним конспектом проходить у декілька етапів:

- поглиблене пояснення матеріалу вчителем з одночасним конспектуванням його на уроці;
- коротке повторення учителем навчального матеріалу за допомогою опорного конспекту;
- запис конспекту школярами в зошит;
- відповідь біля дошки учнів з використанням конспектів.

Таким чином, ця методика охоплює всі ступені роботи: вивчення нового матеріалу, його закріплення і контроль з вивченої теми. Такий конспект містить необхідні теоретичні знання, опираючись на які, учень може побудувати чітку відповідь, а також буде вміти орієнтуватись в потоці додаткової інформації.

Варто відзначити, що оригінальна, нестандартна форма викладу матеріалу, підвищує інтерес учнів до предмету, сприяє активнішому засвоєнню матеріалу. Але існує думка деяких педагогів, що при схематичному викладі матеріалу багато інформації випускається з поля зору, а це означає, що конспект не в змозі передати всю глибину матеріалу. Варто зазначити, що предмет «Мистецтво» будується не лише на опорних конспектах. Адже вони не виключають і не можуть замінити роботу з творами мистецтв, літератури, музики, навпроти, вони допомагають виокремити основні поняття для більш ґрунтовного їх вивчення. Опорні конспекти стають своєрідним теоретичним фундаментом, на основі якого формуються знання, уміння і навички учнів.

При роботі з опорними конспектами вчитель повинен враховувати не тільки теоретичний рівень підготовки учнів, але і їх вікові особливості. Педагог також повинен продумати і підготувати умовні позначки заздалегідь. Але цю роботу також можна провести разом з дітьми, провести конкурс на

найоригінальніший, але зрозумілий символ, або конспект. Така робота дозволяє не тільки підвищити пізнавальний інтерес в учнів, але також активізувати їх творчий потенціал. До того ж опорний конспект не потрібно довго переписувати. Синтез зорової, слухової і моторної діяльності забезпечує високий рівень засвоєння і розуміння матеріалу.

Оскільки в старших класах збільшується об'єм інформації, яку необхідно буде запам'ятати, тому робота з елементарними опорними конспектами у початковій школі слугує своєрідним підготовчим етапом для ефективності більш складної та раціональної роботи школярів у майбутньому.

Отже, оптимальне використання на уроках «Мистецтва» різних видів наочних засобів сприятиме: активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, фантазії, художньої уяви; формуванню у них асоціативного та художньо-образного сприйняття тощо.

Наочні засоби навчання створюють можливості для розвитку зорової пам'яті, вони спрямовані на засвоєння школярами змісту мистецьких явищ пов'язаних з опануванням творів мистецтва, та знаходженням асоціативних аналогій між образами мистецтв, життєвим та емоційним досвідом дитини, завдяки чому забезпечується формування духовних потреб, естетичних цінностей та художнього смаку учнів.

Список використаних джерел

1. Формування образного мислення: Науково-методичне видання за ред. Л. Масол, В. Рагозіної, М. Скирди. Нью-Йорк; Київ, 2001. 78 с.
2. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.

3. МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ОПАНУВАННЯ ШКОЛЯРАМИ КУРСУ «МИСТЕЦТВО» У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Функціонування музеїв виконує не тільки естетичні функції, але і освітні та дослідницькі. У музею і навчального закладу є спільні завдання: виховання патріотизму, свідомого ставлення до надбань вітчизняної та світової художньої культури, розвиток емоційно-образного мислення, формування ціннісних орієнтацій, естетичного смаку та стимулювання творчої активності особистості.

Використання музеїв з освітньо-виховною метою привело до виникнення музейної педагогіки, яка об'єднує в собі елементи музеєзнавства і педагогіки. Музейна педагогіка стає посередником між музеєм і навчальним закладом, сприяє ефективності освітнього простору, формує в учнів емоційно-ціннісне ставлення до опанування знаннями, сприяє розширенню кругозору та подоланню міжкультурних стереотипів.

Одними з фундаторів музейної педагогіки були німецькі педагоги і музейні діячі: Г. Кершентейнер, Г. Фройденталь, А. Рейчвейн та ін. Вони розробили ідею залучення музею в освітньому процесі навчальних закладів, а також створювали спеціальні навчальні програми тощо. Ще в 1982 році німецький музеєзнавець Клаус Шрейнер визначив поняття музейної педагогіки, як суспільно-наукової спеціальної дисципліни, яка вивчає зміст і принципи, а також методи специфічного для музею процесу виховання і навчання [1].

Досвід Німеччини продовжив свій розвиток у різних країнах світу. Наприклад, Американська асоціація музеїв розробила проект комунікативної моделі музею, в Англії Ч. Гіббс-Смітт, А. Вітлін, Г. Осборн пропагували ідею естетичного виховання молоді засобами музейної педагогіки.

Музейно-педагогічна діяльність знайшла ґрунтовне висвітлення у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників: Г. Брейса, Л. Гайда, Л.

Іващенко, Р. Маньковської, С. Пшеничної та інших. Їх праці присвячені історії становлення музейної педагогіки в Україні на сьогоднішній день, а також формам і методам залучення діяльності музеїв до освітнього процесу.

Термін «музейна педагогіка» можна визначити як – наукову дисципліну, яка інтегрує знання з педагогіки, психології, музеєзнавства, мистецтва і краєзнавства. Предметом музейної педагогіки – є питання, пов'язані зі змістом, методами і формами педагогічного впливу музею, з особливостями цього впливу на учнівську молодь та громаду.

Впровадження елементів музейної педагогіки у роботу сучасних закладів загальної середньої освіти сприяє:

- підвищенню якості освітнього процесу;
- поглибленню знань з дисциплін художньо-естетичного циклу;
- активізації пошукової, науково-дослідної, історико-краєзнавчої, та самостійної роботи учнів;
- розвитку креативності, творчого мислення педагога і учнів;
- формуванню пізнавальної активності учнів;
- активізації впровадження інноваційних методів навчання в освітній процес;
- поглибленому вивченню культурно-історичних особливостей України, свого регіону та інших регіонів світу;
- формуванню активної громадської позиції учнів;
- виховання національної свідомості та патріотизму на основі вивчення історичної спадщини нашого народу.

Музейна педагогіка суміжна наукова дисципліна, яка досліджує музейні форми комунікації, характер використання музейних засобів в переданні і сприйманні інформації з точки зору педагогіки. В сучасних дослідженнях музейна педагогіка – це наукова дисципліна що об'єднує музеєзнавство, педагогіку і психологію, музей розглядається як освітня система. У зв'язку з цим музейна педагогіка дозволяє: вивчати закономірності музейно-педагогічного процесу та використання їх на

практиці, можливості вдосконалення педагогічного керівництва; визначати специфіку педагогічного впливу музеїв на аудиторію різних соціальних і вікових груп, враховуючи необхідність диференційного підходу до відвідувачів музею; узагальнювати досвід виховної роботи музеїв і на цій основі розробляти і вдосконалювати науково-методичні рекомендації; виявляти найбільш раціональні форми і методи сучасної роботи музеїв з різними типами освітніх закладів; прогнозувати розвиток музеїв в плані реалізації їх педагогічних можливостей.

Питання організації навчання, діалогу й комунікації у музеї останнім часом стають предметом дискусій на різноманітних педагогічних форумах, семінарах та конференціях. Доволі часто вони зводяться не лише до визначення того, чим власне є взаємодія у музеї, а й стосуються різноманітних аспектів педагогічної діяльності. Дисципліна «Мистецтво» є особливо актуальною для учнівської молоді. Вона передбачає проведення уроків у музеї та тематичних екскурсій. Ці форми роботи сприяють: формуванню творчості особистості, пізнавальних інтересів, оптимізації діяльності школярів, формуванню активної життєвої позиції, тощо. Тому одним із завдань музейної педагогіки є створення умов для активізації діяльності учнів у музейному просторі уроків у музеї тощо.

Музей є унікальним типом закладів, який вирішуючи проблему допоміжної діяльності учнів, дозволяє здійснити наступне:

- в процесі допоміжної діяльності формувати і розвивати емоційні, інтелектуальні, діяльнісні, мотиваційні, вольові якості особистості;
- формувати ціннісні орієнтації педагога та школярів, а також досвід соціальних відносин між учнями.

Учні потребують отримання не тільки аргументованих, але й емоційно насичених знань. Освітні завдання предмету «Мистецтво» можуть бути успішно реалізовані під час проведення уроку в музеї. Така форма роботи має свої специфічні особливості – педагог при проведенні уроку у музеї включає в його структуру ті ж основні освітні компоненти, з відмінністю в одному –

основним джерелом інформації тут виступають пам'ятки історії та культури, представлені в експозиції, а не тільки розповідь учителя.

Уроки в музеї можуть реалізовуватися у межах різних проектів, що передбачають безпосереднє проведення тематичних інтегрованих занять на базі експозицій у музеях, організації екскурсій, інтелектуальних та рольових ігор тощо.

Уроки в музеї ґрунтуються на засадах особистісно орієнтованого й розвиваючого навчання. Це сприяє ефективному засвоєнню учнями культурно-мистецької спадщини у процесі їх залучення до сфери художнього сприймання світу; виховує національну свідомість; стимулює зацікавленість видатними особистостями та творчими постатями української та світової культури. Відповідно, уроки в музеї є поетапним процесом пізнання крізь призму музейного середовища.

Варто зазначити, що уроки в музеї є своєрідною моделлю інтерактивного навчання, яка відповідає такій схемі:

- вступ;
- пояснення теми заняття (у процесі взаємодії педагога з науковим співробітником музею);
- адаптація опорних знань (на основі взаємодії педагога з учнями-експертами);
- сприймання теми й відтворення нових знань (діалог наукового співробітника музею з школярами);
- підсумок уроку (із застосуванням усних та письмових форм роботи);
- домашнє завдання.

Заняття, проведені на базі музеїв, повинні співпадати з темами навчальної програми з дисципліни «Мистецтво». На такому уроці самоосвіта виступає у формі самостійної розробки опорних точок маршруту, який спочатку проводиться педагогом. Кінцевим результатом є вміння кожного учня провести оригінальну захоплюючу екскурсію за власним варіантом маршруту у вільній імпровізаційній формі.

Проведення уроків у музеї має певні труднощі. Наприклад, додаткового вирішення потребують саме такі організаційні питання, як: встановлення контакту з адміністрацією музею, узгодження шкільного розкладу з врахуванням затрат часу на дорогу.

При розгляді музейної педагогіки, її можливостей в освітньому, виховному процесах, в першу чергу необхідно розглянути модель взаємодії «навчальний заклад-музей», оскільки доцільно використовувати потенціал цього унікального закладу (тим більше, що, він вигідно розташований по відношенню до всіх учасників освітнього процесу). Зародження і становлення моделі «навчальний заклад-музей» почалось на межі XIX та XX століть. Деяким музеям у закладах загальної середньої освіти вдалось не тільки зберегтись в умовах нового часу, але і продовжити активну діяльність.

Крім цього, музей у навчальному закладі повинен виконувати свої основні функції – науково-документальну, дослідницьку, освітню, а також повинен бути центром науково-методичної, дослідно-експериментальної діяльності всього колективу навчального закладу.

Досить ефективною у реалізації музейної педагогіки є діяльність бібліотек закладів загальної середньої освіти, на базі яких можуть організовуватись невеликі музейні куточки, виставки, експозиції тощо. Сучасні бібліотеки відкривають учням широкі можливості для різноманітних видів активної діяльності крім роботи з друкованими джерелами інформації школярам пропонуються відеофільми, диски з музичними записами, доступ до ресурсів Інтернету тощо. У період сьогодення заклади загальної середньої освіти активно починають оснащуватись медіатеками, які є інформаційним центром для педагогів та учнів. Читальний зал розширює свої функції від звичайного місця збереження та видачі друкованої продукції до середовища ефективної роботи з інформацією на різних носіях.

Після проведення уроку у музеї необхідно провести підсумки. Учні можна задати завдання підготувати доповідь чи відео презентацію на відповідну тему. Саме у такій діяльності учням приходять на допомогу

комп'ютерні технології. Комп'ютер сьогодні стає незамінним помічником учителя та учня в опануванні інформаційними потоками, допомагає моделювати та ілюструвати процеси, явища, об'єкти та події. У розв'язанні цього завдання вагомую роль відіграють медіатеки сучасних шкіл.

В бібліотечній енциклопедії «медіатека» визначається як сучасна назва публічних бібліотек, фонди яких містять різноманітні типи інформаційних джерел: друковані, електронні, мультимедійні, а також мають обладнання, необхідне для їх зберігання та відтворення (відеокамера, мультимедійні проектори, комп'ютери тощо). Фонд медіатеки залежить від рівня матеріально-технічної бази навчального закладу та від компетентності співробітників, які є посередниками між фондом та користувачами. Бібліотека і медіатека співвідносяться як частина та ціле.

Вчителі предметів музично-естетичного циклу можуть використовувати на уроках ті відео-, аудіо- та мультимедійні матеріали, які зберігаються та регулярно поповнюються у медіафонді. У читальному залі медіатеки обов'язково повинна бути комп'ютерна зона (з виходом в Інтернет), сканер, мультимедійний проектор, телевізор, ксерокс тощо. Бібліотека повинна постійно інформувати педагогічний склад та школярів про нові надходження медіа-ресурсів (інформаційний бюлетень, буклети тощо).

При підготовці до проведення уроку в музеї (міста, навчального закладу чи віртуального музею) бажано провести підготовче заняття у читальному залі (медіатеці) саме у навчальному закладі. Ця діяльність дасть можливість:

- навчити учнів самостійно підбирати та опрацьовувати матеріали, формувати у них стійку мотивацію, спрямовану на усвідомлений підхід до навчання і самоосвіти;
- виховувати творчого читача, стимулювати і активізувати у школярів стійкий інтерес до опрацювання матеріалів з дисципліни «Мистецтво»;

- заохочувати до роботи з друкованими джерелами інформації учнівську молодь;
- формувати у читачів усвідомлення того, що книга є джерелом досвіду та культурного розвитку людства;
- виховувати ставлення до бібліотеки (медіатеки) як до інформаційно-освітнього та виховного духовно-культурного центру.

Історія розвитку людства не може бути відірвана від трансформації музейного простору. На сьогоднішній день, впровадження новітніх цифрових та комп'ютерних технологій, не могло не відзначитись на особливостях функціонування музеїв. Це привело до створення електронних каталогів та віртуальних музеїв, які пропонують відвідувачам віртуальні подорожі до різних музеїв світу. Форми і методи, які вже використовуються для вирішення виховних завдань на базі музею є досить різноманітними. Крім традиційних форм (екскурсія, зустріч з цікавими людьми тощо), це можуть бути: інтерактивний музей на сайті навчального закладу; інтерактивна екскурсія в режимі мультимедіа або особлива форма музею в самому навчальному закладі.

На сьогоднішній день традиційна подача матеріалу інтегрованого курсу «Мистецтво» неможлива без занурення в атмосферу нових комп'ютерних інформаційних технологій. У даному ракурсі можливе проведення таких форм роботи як «заочна екскурсія» або «віртуальна екскурсія» у музей. Школярі мають можливість «віртуально подорожувати» до любого музею світу.

До інформаційних ресурсів, які можна використовувати в якості форми «віртуального уроку в музеї», в першу чергу можна віднести сайти, де інформація розміщується на одній web-сторінці, швидкість збільшення фотографій і зображень висока, а завантаження сторінок не займає багато часу.

Самостійна робота учнів при підготовці до проведення уроків у музеї та екскурсійних проєктів включає в себе науково-дослідницьку роботу, в

результаті якої інтернет-ресурси можуть бути використані в якості джерела інформації, способу спілкування з партнерами проектів. Дистанційні телекомунікаційні екскурсійні музейні проекти, науково-дослідницька діяльність з використанням ресурсів Інтернету в свою чергу створює всі умови для самоосвіти, розширення світогляду, розвитку глобального мислення.

Уроки «Мистецтва» готують дітей до життя і творчості в умовах певних традицій, що склалися історично, виховують не тільки поціновувачів, а й майбутніх митців української культури. Саме метод проектів (зокрема музейні проекти) можна використовувати на різних етапах вивчення учнями курсу «Мистецтво», зокрема: на підсумковому занятті, за розділами програми або зі всього курсу; як метод перевірки засвоєння учнями матеріалу кількох тем програми; як метод залучення учнів до творчої діяльності за програмою курсу; як метод, що поєднує учнів у навчальній (опанування предмету) і позаурочній діяльності (гурткова робота). Розглянемо етапи організації проекту.

На першому етапі учні разом з керівником проекту обирають тему, потім добирають джерела інформації, оформлюється бланк заявки на проект, складається своєрідна маршрутна карта реалізації проекту. На цьому ж етапі обирається творча група, в основі формування якої лежить інтерес до проблеми. Щоб досягти позитивного результату, викладачу необхідно вже на першому етапі приєднатись до колегіального обговорення суті і структури проекту, однак, вирішення ключових питань мають взяти на себе учні.

На другому етапі відбувається розподіл завдань між учасниками проекту – визначається схема їх взаємодії, планування порядку роботи. Фіксація результатів цієї роботи може здійснюватись у різних формах (комп'ютерна обробка даних, відеозапис, розробка самостійних сценаріїв тощо).

На третьому етапі відбувається захист проекту у формі, яка відповідає змісту проекту (презентація відеофільму, мультимедіа-шоу,

проведення екскурсії тощо). Особливу увагу слід приділити складанню учнями підсумкового звіту. Саме звіт описує «траєкторію» руху проектної думки, методи отримання інформації, результати.

Проекти можуть бути різних видів: *творчі проекти, кінопроекти, екскурсійні та музейні проекти* тощо.

Наведемо приклади різних видів проектів, які успішно можна провести у музеї навчального закладу.

Екскурсійний проект «Музична культура рідного краю»

Постановка проблеми: Дослідити історичні аспекти музичної культури рідного міста (села).

Ідея проекту: ознайомити учнів з особливостями музичної культури рідного краю; формувати власні враження, отримані під час спілкування зі зразками мистецтва під час подорожі рідним містом (селом).

Джерела інформації. Друковані (книги з історії мистецтв, тематичні журнали й альманахи тощо), електронні (телепередачі, відеофільми, Internet і тощо).

Хід проекту:

- робота в групах; кожна група обирає свій напрямок (народна музика, класична, сучасна музика тощо), збирає матеріал: репродукції, фотографії, історичні відомості, про музикантів обраного міста (села), записи музичних творів тощо;

- творча обробка матеріалу; учні готують доповіді по своїх темах;

- учні створюють «мапу маршруту»; пунктиром і стрілочками позначають напрямок руху від об'єкту до об'єкту; самі ж об'єкти зображуються схематично, або наклеюються зменшені фотографії «точок маршруту»;

- захист проекту відбувається у формі віртуальної подорожі, де у ролі екскурсоводів виступають самі учні з творчих груп;

– після проведеного проекту можна оформити альбом, у якому будуть розміщені доповіді учнів, фотографії, репродукції, афіші, зразки музичних творів (ноти і запис) тощо.

Проект «Історичні скарби України»

Постановка проблеми: дослідження національної специфіки українського мистецтва; значущість українського мистецтва в розвитку національної культури.

Основна ідея проекту: дослідження сутності поняття «культура» на матеріалі культури стародавньої України. Визначення складових понять «культура», «історична пам'ять народу», «світосприйняття народу» тощо. Проблематика дозволяє учасникам не тільки пройти шляхом народження Української культури, але й відчутти її особливість і свою причетність до процесу її перспективного розвитку.

Джерела інформації: друковані (книги з історії мистецтв, фольклористики, народознавства, тематичні журнали, альманахи, різноманітні періодичні видання тощо), електронні (телепередачі, відеофільми, Internet тощо).

Основні об'єкти дослідження:

- витоки народної творчості;
- народні прикмети;
- народний календар;
- музично-поетичний фольклор;
- декоративно-ужиткове мистецтво: український костюм, ткацтво, вишивка, килимарство, гончарство, іграшка, художня обробка металу, дерева, шкіри, вироби з соломи, вироби з лози, писанкарство, вироби з бісеру тощо.

У процесі колективної творчої роботи мають бути досліджені етапи розвитку української культури стародавньої доби, особливості народної музично-поетичної творчості та декоративно-прикладного мистецтва.

Захист проекту може проходити у такій формі:

1-й день: екскурсія музеєм декоративно-ужиткового мистецтва (створеним у навчальному закладі), яку проводять самі учні;

2-й день: конкурс народного костюму з яскравими концертними фольклорними номерами (перед кожним номером можна провести короткий коментар про музичний народний твір: жанр, умови та обставини виконання його нашими пращурами);

3-й день: доповіді учнів по темі «Україна: минуле і майбутнє» (круглий стіл).

Проект «Галерея митців»

Цей проект може бути наповнений різноманітним тематичним змістом.

Постановка проблеми: Дослідити життя та творчість видатних представників української музичної культури ХІХ ст. (в межах програми).

Ідея проекту: ознайомити учнів з діяльністю представників класичної української культури, митцями української діаспори, видатними музикантами-педагогами тощо.

Джерела інформації: друковані (книги з історії мистецтв, тематичні журнали й альманахи тощо), електронні (телепередачі, відеофільми, Internet тощо).

Хід проекту:

До порожніх рам з підписами «С. Гулак-Артемівський», «М. Леонтович», «М. Вербицький», «М. Лисенко», розташованих на дошці, необхідно підібрати запропоновані узагальнені образи (репродукції портретів, фотографії різних періодів життя, календарі, афіші, марки відповідно до теми тощо).

Кожна група учнів доповідає по своїй темі, наповнюючи порожні рамки відповідним матеріалом, створюючи своєрідний колаж життя і творчості митця.

Загалом, музейна педагогіка в комплексі з проектною діяльністю відповідає вимогам Концепції Нової української школи стосовно реалізації

діяльнісного підходу в освітньому процесі, коли увага переноситься на набуття не лише знань, але й умінь, навичок, цінностей, життєвого досвіду, які трансформуються в компетентності.

Музейна педагогіка має неабиякий виховний потенціал. Ефективність і результат цієї діяльності залежить від рівня професійності педагога. У зв'язку з цим варто зазначити, що одним із завдань музейної педагогіки є підготовка і підвищення кваліфікації як безпосередньо музейних педагогів, так і всього педагогічного колективу.

Таким чином, впровадження в практику освітнього процесу музейної педагогіки робить процес навчання і викладання більш ефективним, цікавим, якісним, результативним, впливає на розвиток емоційної сфери учнів. Це сприяє формуванню у них уяви, фантазії, образного мислення. Поєднання дидактичних функцій музею з традиційними засобами навчання, збагачення і наповнення освітнього процесу новими формами роботи, створення інноваційних методик викладання предмету «Мистецтво» – сприяє більш ефективному засвоєнню знань та їх реалізації в творчій діяльності учнівської і молоді.

Методика викладання програмного матеріалу в музеї стимулює учнів до пошуку різноманітних зіставлень, зв'язків, паралелей між різними видами мистецтва, розвиває креативність, формує у них здатність сприймати твори мистецтва, висловлювати особистісне ставлення до них, виховує ціннісні орієнтації, формує розуміння зв'язку мистецтва з культурно-історичним середовищем.

Уроки у музеї дають змогу активізувати освітній процес, збагатити інтелектуальний та творчий розвиток школярів, навчити їх вести мистецький діалог, систематизувати знання з різних видів мистецтва.

Проблема застосування музейної педагогіки у освітній діяльності закладів загальної середньої освіти потребує подальшого дослідження і опрацювання. Ця діяльність дасть можливість вирішувати мистецько-педагогічні завдання взаємодії музейного середовища та навчального

закладу, активізує соціокультурну освітню роботу учнів, сприяє формуванню основ їх музейної компетенції та співпраці навчальних закладів з науковими, культурними та громадськими організаціями.

Список використаних джерел

1. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2007. 464 с.
2. Погорелова А. Музейна справа: орієнтири розвитку// Українська культура. 1996. № 2. С. 2-3.
3. Свиридюк О. Інтерактивні технології у навчально-виховному процесі // Директор школи. Київ, 2006 р. № 46 (430). С. 12-15.
4. Червоний Є.В. Сучасні концептуальні тренди розвитку музеїв // Наук. зап. Держ. природозн. музею. Львів, 2014. Вип. 30. С. 31-40.

4. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ- СПЕКТАКЛІВ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ УЧНЯМИ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДИСЦИПЛІНИ «МИСТЕЦТВО»

Одним із напрямів оновлення змісту навчання в закладах загальної середньої освіти є гуманітаризація як процес пов'язаний з переосмисленням ролі й місця людини в соціумі. Опанування учнями закладів загальної середньої освіти курсу «Мистецтво» створює сприятливий ґрунт для виконання завдань гуманітаризації. Означений курс орієнтований не стільки на те, щоб дати учням конкретні знання з історії та теорії мистецтва, а щоб сформувати їх пізнавальну активність та розуміння світу естетичних цінностей, сприяти формуванню художнього смаку та духовності.

Для сучасного суспільства проблема розвитку духовності, духовної культури є особливо актуальною. Інтеграція України в європейське і світове співтовариство передбачає розвиток особистості, її духовної культури. Якраз цим визначаються основні напрями модернізації сучасного навчально-виховного процесу. Одним із таких важливих напрямів є розвиток гуманістичних морально-ціннісних орієнтацій підростаючого покоління.

Визнання пріоритету морально-духовного розвитку особистості спрямовує виховні системи на пошук удосконалення шляхів оновлення змісту і технологій виховання. Основним змістом процесу виховання стає залучення особистості до створеної людством системи гуманістичних моральних цінностей, сприяння становленню її сутнісних сил, творчої активності, власного високоморального становлення. Важливим засобом у цьому процесі виступає культурна спадщина людства і мистецтво зокрема.

Уроки «Мистецтва» допомагають старшокласникам не тільки пізнавати предмети та явища, а розуміти, усвідомлювати їх сутності та взаємозв'язки; не тільки відчувати емоції від прослуханих музичних чи літературних творів, побаченої картини, а розвивати здатність співчувати та співпереживати

духовні стани. Використання комплексного підходу у вивченні мистецтва старшокласниками веде від егоцентризму до гуманізму, альтруїзму; від споглядання естетичних об'єктів – до потреби їх створювати.

Учні старших класів переживають складний етап освоєння вищих загальнолюдських цінностей. В цьому процесі важливу роль відіграє шкільний предмет «Мистецтво», який дає можливість пізнавати та сприймати твори різних епох та народів всіх культурно-географічних регіонів світу, зрозуміти розвиток різних видів мистецтв у їх взаємозв'язку.

Мистецтво має здатність зберігати свою значущість для наступних поколінь впродовж тисячоліть. Уявлення людини про сенс життя, добро і зло знайшли відображення у величних образах мистецтва різних епох: античності, готики, ренесансу, бароко, класицизму тощо. Живопис, скульптура, архітектура, література, музика, театр об'єднуються на одному шкільному уроці «Мистецтво».

Орієнтація сучасної школи на гуманізацію процесу освіти і різнобічний розвиток особистості дитини передбачає необхідність гармонійного поєднання навчальної діяльності, в межах якої формуються базові знання, вміння і навички, з творчою діяльністю, пов'язаною з розвитком індивідуальних задатків учнів, їх пізнавальної активності.

Саме ці завдання покликані розв'язати, в першу чергу, нестандартні уроки. Оскільки вони формують в учнів стійкий інтерес до навчання, знімають напругу, допомагають формувати навички навчальної діяльності, мають емоційний вплив на дітей, завдяки чому у них формуються більш міцні та глибокі знання. Багаторічний досвід роботи педагогів підтвердив ефективність цих форм та методів. Серед нестандартних уроків художньої культури особливе місце відводиться урокам-спектаклям, які сприяють реалізації творчої активності учнів, креативності, формуванню духовності.

Одним з актуальних методів, який використовується на уроці «Мистецтва» є метод поєднання художнього тексту з різними видами мистецтва (співставлення тексту з творами живопису, музики, архітектури,

танцю тощо). Цей метод відіграє важливу роль в інтелектуальному, духовному та творчому розвитку дітей та підлітків. Саме цей метод займає важливе місце на уроках-спектаклях в процесі опанування учнями старших класів предмету «Мистецтво».

Уроки-спектаклі викликають в учнів сильний емоційний відгук. Це унікальна можливість поринути в епоху, що вивчається, побачити її наче «з середини». Урок-спектакль, починаючи з задуму, написання сценарію, створення костюмів, декорацій, репетицій і підбору навіть незначних деталей, які характеризують епоху, – завжди процес плідної колективної співпраці, нових творчих відкриттів для учнів [2].

Не варто створювати однакові уроки-спектаклі навіть по одній і ті ж самій темі. Для кожного класу бажано створити свій сценарій, де для всіх учнів диференційовано розробляється посильна роль.

Уроки спектаклі можуть бути проведені у формі літературно-музичних вечорів (ранків), літературно-музичних композицій, літературно-історичних мандрівок тощо. Наприклад, урок-спектакль на тему «Епоха Відродження – епоха гуманізму» може проводитись у різних формах: літературно-музична композиція при свічках у класі на фоні слайд-декорацій, вечір сонетів, спектакль на сцені шкільного залу, тощо.

Для підготовки літературно-музичних вечорів (ранків), літературно-історичних мандрівок, присвячених видатним українцям Григорію Сковороді, Тарасу Шевченку, Володимирі Івасюку, варто використовувати не тільки творчу спадщину митців, але й твори живопису, кінематографу (про даних видатних постатей). У ході сценарію можна створити поєднання реальних фактів з життя головного героя з фантастичними елементами (наприклад, подорож на машині часу, тощо). Це сприятиме виникненню інтересу до пізнання особистості митця.

Можна помандрувати життєвими шляхами славетного Тараса Григоровича Шевченка за допомогою музично-літературної мандрівки. При підготовці такого заходу слід широко використовувати репродукції картин

митця, фото пам'ятників, портретів та автопортретів Шевченка, аудіо та відеоматеріали, уривки фільмів тощо. Це сприятиме «зануренню» в епоху поета, ознайомленню з його творами та біографічними особливостями.

Такі уроки-спектаклі носять не тільки творчий, а ще й пізнавальний характер. Слід зауважити, що літературні та філософські праці видатних митців можуть бути дещо складними для сприймання підлітків. В такому випадку можна на сцені застосувати прийом «віртуальної зустрічі» з головним героєм, який допомагає донести безпосередньо до кожної людини ідею дійства, змусить замислитися над вічними питаннями про своє місце у світі.

Уроки-спектаклі потребують великих зусиль та додаткової репетиційної діяльності. Важливо, що завдяки таким урокам здійснюється делікатний, ненав'язливий аналіз твору та епохи. Крім того, інтерпретація словесних образів засобами єдності різних видів мистецтв дає можливість кращого усвідомлення матеріалу. Відбувається процес сприйняття, коли учні попередньо ознайомлюються з твором, потім аналізують його на уроці, а згодом (на уроці-спектаклі) переживають на новому, більш глибокому рівні.

Підготовка до уроків-спектаклів – це можливість для серйозної індивідуальної роботи з учнями. Учні навчаються не просто свідомо і виразно прочитати «свій» текст, а й розуміти і любити мистецтво. Це процес своєрідного виховання поваги до особистості митця, розуміння його неповторності та унікальності.

Бажано активно залучати учнів до написання сценарію (широко використовуючи літературу з даної епохи), підбору фрагментів музичних творів для уроку-спектаклю, виготовлення декорацій та костюмів. Також варто старшокласників спонукати до самого процесу постановки. Можна їм запропонувати представити та запровадити в урок-спектакль свої режисерські ідеї та знахідки.

Одне з головних місць на уроці-спектаклі посідає музичне мистецтво. Музика є не тільки емоційним фоном постановки. Саме музика дає

можливість «поринути» в специфічні особливості певної історичної епохи будь-якого культурного регіону світу. Театралізована форма уроку дозволяє створити емоційну і духовну атмосферу того історичного періоду, який висвітлюється у сценарії. Вчитель «Мистецтва» може записувати уроки-спектаклі на диски і зберігати їх у бібліотеці кабінету.

Одним з завдань педагога при підготовці до уроку-спектаклю є створення творчої обстановки та емоційне введення учнів у світ головних героїв. Цьому сприяє не тільки музика, але й твори живопису та костюми певної епохи.

На уроках «Мистецтва» пізнавальна діяльність школярів спрямована насамперед на вивчення духовних цінностей мистецтва. Для цього бажано використовувати схему аналізу творів, яка має бути для учнів своєрідною програмою дослідження від пошуку потрібної інформації про факти і явища, зображені у творі, до розуміння їх гуманістично-ідейної сутності відповідно до особливостей конкретної історичної епохи.

Аналіз картин можна проводити за такою схемою: жанр картини; художньо-культурний напрям, течія, стиль; композиційна своєрідність; світлотіньове та колірне рішення; характеристика образів; провідна ідея твору.

За один урок не рекомендується аналізувати більше, ніж 1-3 твори. Наприклад: Мікеланджело «Оплакування Христа», «Давид», «Мойсей»; Леонардо да Вінчі «Тайна вечеря», «Мадонна з квіткою», «Джоконда» тощо. За відведений час можна застосувати метод повторного сприймання та провести колективне обговорення. Саме колективне сприймання і вільне спілкування учнів є важливими умовами, які допомагають формуванню естетичного смаку, виникненню глядацького натхнення та інтересу до мистецтва. Важливо мотивувати учням мету сприйняття твору. Тобто, пояснити, що твір демонструється заради учня, розвитку його світогляду тощо. Тоді учень мимовільно зосереджується на самому творі. Для

повторного показу та порівняльного аналізу можна обрати найхарактерніші твори різних митців на одну тему.

При підготовці до проведення до уроку-спектаклю, для кращого «вживання у роль», можна запропонувати учням уявно перенестися у часовий простір в якому перебувають герої самого спектаклю. Учні повинні подумки опинитись у середовищі спостережуваних образів, вникнути в їх життя, співпереживати їх відчуття. При емпатійному, співчуваючому сприйнятті досягається розблокування відчуттів і думок учнів. Крім емоційно-образного принципу поєднання творів живопису та музики на уроках «Мистецтва» добре зарекомендував себе і тематичний підхід до них, при якому вчитель звертає увагу учнів на багатогранність оточуючого їх світу. Музика, що супроводжує показ тематичних слайдів, чи репродукцій, поглиблює увагу, сприяє кращому засвоєнню матеріалу і створює життєстверджуючий настрій. Твори образотворчого мистецтва, скульптури, як і твори музичного мистецтва можуть бути класифіковані відповідно до емоцій, що виникають під час їх сприймання. Наприклад:

Твори образотворчого мистецтва, скульптура	Твори музичного мистецтва	Модальність емоцій
Рафаель «Сікстинська Мадонна», «Мадонна Літта»	Ф.Шуберт; Дж.Каччіні «Ave Maria»	спокій, душевність, чуйність
Рембрандт ван Рейн «Адам і Єва»; Рубенс «Адам і Єва в раю»	Фрагмент ораторії Й.Гайдна «Створення світу»	піднесеність, величність, життєдайність
Рембрандт «Іуда повертає 30 срібняків»	Й.Бах: «Токата і фуга ре мінор».	розпач, тривога, фатальність, драматичність
Ель Греко «Похорон графа Оргаса»	Вольфганг Амадей Моцарт «Реквієм»	сум, печаль, журба

Едгар Дега «Блакитні танцівниці»	Клод Дебюссі «Танець сніжинок»	невагомість, делікатність
Нікола Пуссен «Пейзаж з Поліфемом»	Ніколо Порпора «Арія Акіда» з опери «Поліфем»	хвилювання, надія, пристрасть
Рембрандт ван Рейн «Повернення блудного сина»	Томазо Альбіноні «Адажіо»	каяття, надія, милосердя
Караваджо «Лютніст»	Жан Філіп Рамо «Переклик птахів»	мир, ідилічність, замріяність
Нікола Пуссен «Орфей і Еврідіка»	Мелодія з опери Глюка «Орфей і Еврідіка»	спокій, ніжність

При підготовці учнів до уроку-спектаклю надзвичайно ефективним є застосування ігрових технологій. Ігри розкривають можливості для творчої самореалізації, сприяють кращому засвоєнню знань, викликають позитивні емоції учасників, компенсуючи напруження та інформаційне перенавантаження. Кожна гра виконує ряд функцій: навчальну, виховну, розвиваючу, релаксаційну, розважальну тощо.

Наприклад, на уроках «Мистецтва», згідно програмних вимог, застосовують гру «Скульптури (картини) що ожили». Педагог розділяє клас на робочі групи. Кожна група отримує репродукцію картини чи скульптурне зображення, вибирає «митця» (художника чи скульптора). Далі «митець» за поданим зразком починає формувати композицію твору мистецтва з учнівської групи (які перетворюються на героїв картини чи скульптурної композиції). Учні групи під керівництвом «художника (скульптора)» повинні якомога точніше відтворити художньо-композиційну своєрідність запропонованого твору мистецтва. Після того як композиція створена, персонажі за знаком керівника можуть «оживати» і «завмирати». Це

допомагає дітям зрозуміти головну суть мистецтва – відображення навколишнього світу.

Цікавою і корисною для учнів є гра «Перевтілення». Її можна провести на уроці і запропонувати у вигляді домашнього завдання. Суть гри полягає в тому, що учням, після вивчення теми, чи розділу програми пропонується обрати будь-який образ (історична особа, предмет побуту, зброя, твір мистецтва тощо). Учень повинен підготувати своєрідний невеликий монолог від особи обраного персонажу, неначе «перевтілюючись» у нього. Обов'язковою умовою є те, що обраний герой повинен описати культуру, світ відповідної епохи, свою функцію у ньому застосовуючи опрацьований навчальний та додатковий матеріал з обраної теми.

Ефективність розвитку творчої самореалізації школярів на уроках-спектаклях в процесі опанування учнями предмету «Мистецтво» передбачає реалізацію певних організаційно-педагогічних умов:

- залучення учнів до мистецтва та накопичення власного позитивного творчого досвіду у різних видах мистецької діяльності; застосування в навчально-виховному процесі активних форм і методів для прояву творчої самореалізації учнів;
- забезпечення можливостей найповнішого прояву творчого потенціалу учня;
- створення доброзичливої творчої атмосфери; підбір найцікавіших та практично значущих тем уроків-спектаклів;
- організація колективної творчості, в процесі якої учні мають можливість вільно, невимушено, і водночас конструктивно, спілкуватися та обговорювати творчі питання, які виникають на уроці;
- застосування індивідуально-диференційованого підходу;
- введення різноманітних видів самостійної діяльності учнів, дослідницького, пошукового, творчого плану;

- створення ситуацій успіху з використанням «прихованих інструкцій», педагогічного навіювання, авансування та визнання «персональної виключності» дитини;
- використання інтерактивних методів навчання;
- створення проблемно-пошукових ситуацій, за допомогою яких учень навчається самостійно вирішувати проблеми, долати труднощі та відчувати радість від особистих досягнень;
- надання учневі свободи думки та слова, щоб учні могли відчувати й діяти згідно з власними бажаннями;
- подолання комплексів, почуття страху та скутості;
- оцінювання досягнень учня з позиції творчих успіхів та значущості як для самого школяра, так і для спільної справи класу;
- створення оптимальних зв'язків між навчальним матеріалом, творчими завданнями, плануванням діяльності та віковим рівнем розвитку школярів;
- відповідність інтересам, потребами та досвідом учнів;
- виконання педагогом функції не керівника, а наставника чи консультанта;
- активне використання міжпредметних зв'язків та методики інтеграції різних видів мистецтва для втілення в практику уроків-спектаклів.

Можна спробувати узагальнити та виділити деякі **вимоги до викладача** щодо організації та проведення уроків-спектаклів:

- уміння відібрати найцікавіші та практично значущі теми уроків-спектаклів;
- здатність на власному прикладі демонструвати творчі можливості особистості та виконувати функції тактовного й делікатного консультанта, який завжди підкаже, не нав'язуючи свої погляди, залишаючи учню свободу вибору;
- володіння достатнім арсеналом дослідницьких, пошукових методів, уміння організувати творчу самостійну роботу учнів;

- володіння мистецтвом комунікації, уміння організувати та вести дискусії; здатність генерувати нові ідеї, спрямовувати учнів на пошуки шляхів вирішення поставлених проблем; уміння встановлювати та підтримувати у групі стійкий, позитивний настрій;

- володіння інформаційною грамотністю (орієнтація у друкованих джерелах інформації, аудіовізуальна культура, володіння комп'ютерними технологіями тощо);

- володіння методикою інтеграції знань для вирішення проблематики вибраних уроків-спектаклів;

Спробуємо також сформулювати **вимоги до учнів:**

– знання та володіння основними дослідницькими методами (аналіз літератури, пошук нових джерел інформації, збір та обробка даних, наукове пояснення отриманих результатів, бачення нових проблем, гіпотез, методів їх вирішення);

– володіння комп'ютерними технологіями для ведення та редагування інформації (текстової, графічної), уміння працювати з аудіовізуальною та мультимедіа технікою (за необхідністю);

– володіння комунікативними навичками;

– уміння інтегрувати раніше отримані знання з різних навчальних дисциплін для вирішення пізнавальних та творчих завдань необхідних для успішного проведення уроку-спектаклю.

Порівняльний аналіз уроку-спектаклю та стандартного уроку «Мистецтва»:

Стандартний урок «Мистецтва»	Урок-спектакль
На уроці твори мистецтва для ознайомлення, як правило, готує вчитель.	Учні мають можливість проявити свою власну ініціативу та особисте бачення у створенні декорацій та підборі інвентаря та музичного

	супроводу для уроку-спектаклю.
Звична атмосфера шкільного уроку, яке проводиться в аудиторії	Атмосфера «храму мистецтва», емоційна піднесеність; даний урок можна провести у шкільній актовій залі.
Переважає конфронтаційний стиль взаємостосунків: викладач – учень, учень – викладач. Мистецтво – переважно лише фон педагогічного процесу.	Духовне співробітництво викладача і учнів; переважає інтерактивний стиль спілкування. Викладач і учні спільно беруть участь у творчому процесі. Вчитель є не тільки зразковим глядачем і слухачем, а ще й може разом з учнями брати активну участь у спектаклі (виконуючи певну роль).
Урок проводить педагог за планом-конспектом.	Творчий, захоплюючий процес, в якому одночасно беруть активну участь всі учні класу за спільно створеним сценарієм.
Учні у звичному режимі сприймають матеріал уроку.	Учні активно оволодівають духовним змістом творів мистецтва. Не тільки накопичується емоційний досвід, але й культивується і розвивається ставлення до мистецтва як вищої естетичної цінності.

Урок-спектакль є ефективною і активною формою навчання. Використання кращих художніх творів вітчизняного та зарубіжного мистецтва на уроках вдосконалює мовні навички учнів, забезпечує створення комунікативної, пізнавальної та естетичної мотивації. Підготовка спектаклю

сприяє виробленню навичок спілкування дітей і розкриттю їх індивідуальних творчих здібностей.

Такий вид роботи активізує розумову, творчу, мовленнєву діяльність учнів, розвиває їх інтерес до мистецтва, сприяє осягненню синтезу мистецтв засобами проведення уроку-спектаклю (музика, рух, література, образотворче мистецтво тощо). Учні не тільки з ентузіазмом підтримують ідею проведення уроку-спектаклю, а також отримують задоволення від такого виду роботи. Продовженням уроків-спектаклів може бути діяльність учнів у шкільній театральній студії в позаурочний час.

Уроки-спектаклі сприяють активізації формування знань, вмінь та навичок старшокласників на уроці «Мистецтва», а саме:

- уроки-спектаклі розкривають творчий потенціал учнів;
- уроки-спектаклі розвивають фантазію, уяву, увагу, концентрацію, пам'ять і свідому реакцію. У школярів театральні заняття прекрасно розвивають вміння володіти собою, імпровізувати і управляти своїми емоціями;
- уроки-спектаклі асоціюються з ігровою діяльністю, а гра є найефективнішим засобом позбавлення підлітків страху перед сценою та різних комплексів тощо;
- при підготовці до проведення уроку-спектаклю та у шкільній театральній студії обов'язково проводяться елементи занять з основ акторської майстерності і вокальні вправи – вони відмінно розвивають мовний апарат, дикцію, музичний слух, формують правильне дихання тощо. Покращується виразність мовлення, покращується координація і пластика рухів;
- театральні заняття ефективно розвивають мову, а саме старшокласники набувають впевненості, логічності у висловлюванні своєї думки;
- завдяки урокам-спектаклям учні навчаються швидко знаходити спільну мову з однолітками, стають більш відкритими в спілкуванні.

Театральні заняття не тільки позбавлять від бар'єрів у спілкуванні, але і навчають взаємодіяти в команді, відчувати і підтримувати інших;

- для старшокласників такі уроки сприяють формуванню самодисципліни, вміння брати на себе відповідальність, активізуватись і зосереджуватись, коли потрібно;

- завдяки урокам-спектаклям відбувається тренування пам'яті, покращується успішність у школі, збагачується словниковий запас, помітно розширюється кругозір, розвиваються інтелектуальні здібності учнів, відбувається різнобічний, гармонійний розвиток особистості;

- уроки-спектаклі виконують також релаксаційну функцію.

Шкільна освітня система, яка є основним механізмом успадкування духовної культури новими поколіннями, повинна орієнтуватися на створення такого середовища, в якому будь-які знання стимулювали б не тільки загальний процес розвитку особистості, а й її прагнення до самопізнання та саморозвитку.

Могутнім засобом виховання духовності людини є мистецтво, що має змогу відтворити новий рівень дійсності і виступає як універсальний шлях до перетворення зовнішніх культурних смислів у духовний світ особистості. Перспективи розвитку людства на сучасному етапі можуть стати реальністю лише за умов звернення суспільства до духовних цінностей та реалізації системи формування духовних потреб підростаючого покоління.

Уроки-спектаклі є однією з активних форм організації навчально-виховного процесу, які збагачують та урізноманітнюють методичну структуру уроку «Мистецтва», формують інтерес до пізнавальної активності та задовольняють потреби учнів у розвитку інтелектуальної, мотиваційної, емоційної та інших сфер.

Список використаних джерел

1. Масол Л.М., Миропольська Н.Є. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо-естетичний цикл 5-11 класи / Л.М. Масол, Н.Є. Миропольська. Київ, 2005. С.184-231.

2. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Метод.посібник/ А.Панченков, О.Пометун, Т.Ремех. Київ: А.П.Н., 2003. 223 с.
3. Формування образного мислення [Науково-методичне видання] / за ред. Л.Масол, В.Рагозіної, М.Скирди. Нью-Йорк; Київ, 2001. 78 с.

5. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ПЛАСТИЧНОГО ІНТОНУВАННЯ

Формування творчої активності підростаючого покоління є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної теорії і практики. «Концепцією Нової української школи» визначено основні підходи щодо формування особистості учнів початкової школи. Пріоритетним визнано саме творчий розвиток особистості. Мета розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління – виховати вільну, незалежну, яскраву особистість, що живе в гармонії сама з собою, природою, суспільством. І школа як основна базова ланка в системі освіти повинна допомогти успішному формуванню потенціалу української нації через розвиток творчої активності кожної окремої особистості [1].

В дослідженнях вчених обґрунтовується значущість творчої активності дітей для розвитку їх музикальності і музичної культури, виявляються психологічні особливості розвитку музичної творчості, розкривається роль творчої активності в культурному розвитку дітей, визначається вплив індивідуальних і творчих здібностей на загальний розвиток дитини. Науковці та музиканти-педагоги визначають саме пластичне інтонування (що є складовою музично-пластичної діяльності) одним з дієвих засобів активізації творчої діяльності молодих школярів, який допоможе не тільки урізноманітнити урок мистецтва, а також сприятиме формуванню творчих навичок учнів.

В. Черкасов визначає музично-пластичну діяльність як художньо-образне відтворення змісту музичного твору за допомогою пластичних засобів. Він вказує, що однією з ефективних музично-педагогічних технологій є «музично-пластична діяльність, яка сприяє розвитку сприймання музики, відчуття метроритму, емоційної сфери особистості, виховує творче ставлення до різних жанрів музичного мистецтва» [2, с.120].

Пластичне інтонування також сприяє розвитку музичного мислення школярів, допомагає зрозуміти образний зміст музичного твору, розвиває чуттєву сферу дитини. Це може відбуватись на уроці мистецтва в тому випадку, коли дітям надається творча можливість проявити своє бачення музичного образу самостійно, завдання педагога не нав'язати свою думку, а спрямувати творчі прояви дітей.

Виділяють два типи музично-пластичної діяльності: дидактичну (*спрямовану на вирішення переважно освітніх завдань*); художньо-образну (*акцент ставиться саме на осягненні та творчому відтворенні художнього образу*) [1]:

До різновидів дидактичної музично-пластичної діяльності можна віднести: моделювання звуковисотних, ритмічних, динамічних та інших співвідношень у творах, які вивчаються з дітьми за допомогою певної системи рухів, жестів тощо.

До різновидів художньо-образної музично-пластичної діяльності можна віднести: створення музично-пластичних композицій на основі прослуханих творів; інсценування вивчених пісень з використанням пластичних засобів художньої виразності тощо.

Пластичне інтонування може бути реалізоване на уроках мистецтва у різних видах. Наприклад: вільне диригування, імітація гри на музичних інструментах, пластичні етюди, інсценування пісень, танцювальні рухи тощо.

Вільне диригування – імітація диригентського жесту у якому передається характер музичного твору. Цей вид діяльності є досить умовним. Дитина може виразити динаміку, темпи, емоційно-образне забарвлення. Педагог на початковому етапі може допомогти учню невеликими підказками.

Імітація гри на музичних інструментах – діти імітують рухами рук гру на баяні, фортепіано, скрипці, віолончелі тощо. Головним завданням у цій діяльності є передача характеру музики, приблизне відтворення методів звуковидобування на різних інструментах.

Створення пластичних етюдів – під музику рухами рук діти відтворюють картину моря, коливання квітів, політ птаха тощо. Такий вид діяльності варто застосовувати після слухання та обговорення певного музичного твору, коли діти вже засвоїли його образний зміст.

Інсценування пісні – може відбуватись, коли у творі чітко прослідковується сюжетна лінія. У цій діяльності вагому роль відводиться музичному фольклору. Інсценування пісень, що мають образну основу, допомагають дітям зрозуміти настрій і музично-образний зміст, оскільки їх виконання супроводжується виразними рухами окремих персонажів та груп учасників. У інсценуванні пісень можна застосовувати костюми, елементи костюмів, маски, наголівники та різноманітний інвентар тощо.

Виконання танцювальних рухів (вальс, полька, гопак, хоровод тощо) сприяє не тільки засвоєнню елементів різних танців, а й координації рухів дитини, розвитку чуття ритму, музичного слуху.

Отже, унікальність пластичного інтонування полягає у креативності та універсальності, що проявляється в можливості його застосування в різних видах музичної діяльності (слуханні музики, співі, музичній грамоті, музично-ритмічній діяльності, іграх, творчих завданнях тощо). Пластичне інтонування забезпечує позитивну динаміку формування творчої активності учнів, дає унікальну можливість проведення педагогічного спостереження за рівнем музичного розвитку кожної дитини в умовах колективної діяльності, а також сприяє активізації мислення, формуванню образного сприйняття музики, розвитку творчих здібностей учнів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Концепція Нова українська школа. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola_compressed.pdf
2. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Харків: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
3. В. Черкасов. Теорія і методика музичної освіти: навч. Посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2016. 240 с.

6. ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНОГО СПРИЙМАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ СЛУХАННЯ МУЗИКИ

У відповідності до завдань «Нової української школи» педагогам велику увагу необхідно приділяти формуванню естетичної культури підростаючого покоління та розвитку художніх здібностей молодших школярів. У концепції «Нова українська школа» сказано: «Відповідно до загальної мети освіти, місією початкової школи є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві» [3, с. 13].

Розвиток художніх здібностей школярів невіддільно пов'язаний з процесом образного мислення. Саме здатність образного мислення у людини є тим рушієм, що створює такий унікальний феномен як мистецтво.

Для загально-естетичного розвитку особистості школяра потрібно навчити його сприймати художні образи мистецтва. А для цього процесу у дітей потрібно сформуванню художньо-образне сприймання. Саме воно дасть можливість цілісно і повно сприймати систему світових художніх цінностей. Тому проблема формування художньо-образного сприймання творів мистецтва дітьми молодшого шкільного віку на сьогоднішній день залишається актуальною і потребує подальшого вивчення та дослідження.

Термін «сприймання» є досить багатограним і має велику кількість тлумачень у різних наукових сферах. Спробуємо розглянути сутність поняття «сприймання», висвітлюючи його саме музично-педагогічний аспект. Варто розрізнити поняття «сприймання» як розумову діяльність, процес мислення

та «художнє сприймання» як процес комплексної психічної діяльності, розумово-почуттєвої активності особистості.

В. Остроменський підкреслює, що музичне сприймання – один із видів музичної діяльності, котрий об'єднує музичну творчість, музичне виконавство і сприймання музичних творів, які підпорядковані загальним, єдиним музичним закономірностям, обумовленим специфічною сутністю музики як різновиду мистецтва. Він вказує, що необхідно розмежовувати поняття сприймання (процес) і сприйняття (результат), оскільки «сприйняття» – це результат діяльності системи аналізаторів, що передбачає виділення з комплексу впливаючих ознак основних і найбільш суттєвих, з одночасним відволіканням від неістотних. Сприйняття робить можливим створення інтегральної картини на відміну від відчуттів, які відображають окремі якості реальності [4].

На думку О. Ростовського до структури музичного сприймання входять такі складові: процес сприймання, об'єкт сприймання, суб'єкт сприймання [5]. О. Рудницька виділяє три основні ступеня сприймання музики: перцептивне сприймання сенсорної інформації; аналіз виразно-сислового значення художньої мови; інтерпретація емоційно-образного змісту мистецького твору [6, с.54].

Розглядаючи поетапність музичного сприймання варто виділити у ньому наступні етапи: створення установки на сприймання; слухання як фізичний і фізіологічний процес; розуміння і переживання музики; інтерпретація і оцінка музики; післядія музики; конкретно-образне сприймання.

Одним з важливих завдань на уроках мистецтва в початковій школі є формування художньо-образного сприймання учнів. Адже у дітей молодшого шкільного віку переважає конкретно-образне сприймання. Специфічною формою образу є художній образ, що є засобом відображення дійсності, втіленого в формі конкретного явища. Художній образ – результат мислення

особистості, творчої уяви, естетичної культури, який має емоційну насиченість і викликає естетичні переживання.

Музичний образ за допомогою специфічних засобів узагальнено відтворює явища дійсності. У сфері музичного мистецтва цими засобами є система інтонацій та засоби музичної виразності що розміщені у чіткій логічній послідовності. На цій основі створюється цілісний виклад музичної тканини. Відбувається процес логічного об'єднання музичних символів, що в свою чергу стає об'єктом сприймання. Таким чином у особистості виникає музичний образ, як результат засвоєння твору мистецтва.

Важливим є принцип єдності раціонально-логічного та емоційно-образного в процесі сприймання музичного образу. Емоційно-образна і раціонально-логічна мисленнєві операції, мають спільну мету – процес пізнання дійсності. І саме музика як спеціальна форма пізнання, впливаючи на людські почуття, здатна передавати образи оточуючого світу найбільш повно і багатогранно.

Висвітлені вище науково-теоретичні, психолого-педагогічні, музикознавчі підходи до проблеми сприймання є підґрунтям для музично-педагогічних досліджень, методичних пошуків у сфері формування художньо-образного сприймання школярів.

Перший етап сприймання творів музичного мистецтва відбувається на емоційному рівні. Учні очікують цікавих, виразних образів, які викликали б у них яскраві емоції. Процес слухання музики варто розпочинати зі вступної бесіди, спрямованої на формування музично-образного сприймання школярами твору мистецтва. В бесіді слід зазначити відомості про композитора, стиль, напрямок, жанр музичного твору. Якщо це народна музика, то потрібно визначити місце даного твору у календарно-обрядовому циклі, а також жанр, функції та обставини виконання народного твору. Вступна бесіда не повинна бути об'ємною (достатньо 3-4 хвилини). Для активізації уваги дітей можна наводити приклади з опорою на набутий життєвий та емоційний досвід.

Далі відбувається безпосереднє слухання музики, після чого вчитель задає питання учням стосовно прослуханого твору. Педагогу потрібно заздалегідь підготувати комплекс запитань для учнів. В першу чергу, школярі можуть визначити характер музики: весела, бадьора, сумна, жалібна, бадьора, святкова, схвильована, жартівлива тощо. Оскільки в молодших школярів ще не сформований широкий словарний запас, педагогу варто застосовувати таблиці слів-визначень, які допоможуть школярам вибрати відповідні слова для характеристики твору мистецтва. Слухання музики бажано супроводжувати творами образотворчого мистецтва, які б не програмували, а спрямовували дітей в опануванні сюжетної лінії твору мистецтва.

На наступному етапі проводиться повторне слухання музики. Цей етап можна визначити як усвідомлене сприймання музики. Перед початком повторного слухання необхідно задати дітям проблемне запитання. Після слухання твору учні повинні дати відповідь на це запитання. Наприклад, про дії, зміст, тематичну основу, ладо-тональний план, будову твору тощо. На даному етапі школярі сприймають художній образ, досить близький до авторського задуму, вони здатні зрозуміти його морально-естетичне значення.

В процесі обговорення варто давати дітям навідні запитання, завдяки чому учні зможуть активніше робити висновки. Наприклад: які емоції викликає теплий літній ранок – веселий, піднесений настрій; похмурий пейзаж пізньої осені – сумний, журливий настрій; почуття любові до мами, до рідної домівки – ніжність, мрійливість тощо. Можна застосовувати картки, які зображують емоції (сонечко, дощик, мімічні схеми, казкових героїв тощо).

Вагомим доповненням щодо збагачення художньо-образного змісту творів може бути використання візуального ряду. Наприклад: пори року; підбір народних костюмів різних регіонів України та світу; пейзажі природи різних країн тощо.

Для засвоєння понять «настрій» та «почуття» як приклад, можна обрати твори західно-української композиторки Богдани Фільц. Учнім потрібно розповісти про її фортепіанну творчість, зокрема про п'єси «Київського триптиха». В бесіді необхідно зазначити, що означає слово «триптих» (твір тричастинної форми, насичений контрастними музичними образами). Головною темою даного твору є віддзеркалення краси української природи, любові до рідної землі, поваги до працьовитих людей тощо.

Перша мініатюра циклу створює образ древнього Києва, друга – відображає історико-героїчні сторінки київського літопису, у третій п'єсі композиторка відтворює величну мелодію храмових дзвонів України.

В процесі вступної бесіди необхідно спрямування увагу учнів на емоційно-образне сприйняття музичного твору, на осмислення почуттів та емоційного настрою, на аналіз засобів музичної виразності, які створюють відповідний образ.

Завданням для учнів може бути описати в зошиті музичні враження на основі прослуханого музичного твору. Також для поглиблення та закріплення емоційно-образного змісту даного твору Богдани Фільц, дітям можна запропонувати підібрати поетичні рядки з шкільних підручників та додаткової літератури. Цікавими завданнями для учнів можуть бути: підібрати репродукцію, близьку за емоційно-образним змістом твору; створити власну назву до прослуханого твору; намалювати символ, що відображає образ музики тощо.

Досить активно учні молодших класів сприймають твори, які відображають національний колорит українських народних мелодій, картини рідної природи тощо. Як приклад, можна обрати твір українського композитора М. Колесси «Серед пастушків». Музичні образи п'єси базуються на народних музично-поетичних мотивах. Мелодія ніжна, світла, лірична. Музична лінія твору наповнена картинами мальовничих українських краєвидів. П'єса викликає почуття піднесеності, ніжності, щирості, захоплення тощо.

П'єса українського композитора В. Барвінського «Обжинкова пісня» передає настрій спокійної картини українського побуту. Твір змальовує в уяві образ жінок-трударів, які повертаються після праці додому. В тематичну основу п'єси закладено ліричні мелодії народно-пісенного характеру. П'єса має хвилеподібний рух мелодії, характерний для української пісні, створює розмірений, врівноважений настрій.

Формування художньо-образного сприймання в учнів початкової школи відбувається поступово. Діти переважно адекватно сприймають запропоновані для слухання твори, але є певні труднощі на початковому етапі навчання. Основні труднощі полягають у визначенні настрою твору, засобів музичної виразності, у цілісному сприйнятті образності прослуханої музики тощо. Але в процесі поетапного опанування навичками образного сприймання музики вже учні третього класу здатні цілісно сприймати твір та здатні демонструвати досить високий рівень сформованості навичок художньо-образного сприймання музики. Вони можуть визначити форму твору, виконавців, охарактеризувати засоби музичної виразності, стилі, жанри, напрямки музичного мистецтва тощо.

В процесі формування художньо-образного сприймання музики молодшими школярами варто застосовувати різноманітні інноваційні форми проведення уроків. Наприклад: урок-казка, урок-подорож, урок-екскурсія, урок-вікторина, урок-образ, урок-спектакль тощо. Кожен такий нестандартний урок повинен мати свою назву і будуватись за принципом єдиної драматургічної лінії. Зміст таких уроків передбачає інтегрований підхід до активізації емоційно-образних вражень, логічного осмислення матеріалу, творчих проявів дітей.

Сформованість художньо-образного сприйняття виявляється під час застосування різноманітних методів: порівняння, музичного моделювання, методу «музичних колекцій», методу підбору підхожих визначень, ігрового методу, а також у творчо-виконавській діяльності учнів тощо. Велику роль в

процесі формування художньо-образного сприймання музики молодшими школярами відіграє впровадження різноманітних дидактичних ігор.

Наприклад, педагог виконує музичну фразу (фрагмент знайомої пісні) на одному з дитячих музичних інструментів (за ширмою), щоб діти не бачили. Вони визначають, з якої пісні прозвучав уривок, на якому інструменті він був виконаний. Якщо хто-небудь може, то повторює почуту музичну фразу на інструменті, що стоїть на столі. Педагог коментує виконання дітей. Якщо треба, він може запросити «асистента».

Цікавим буде для дітей завдання пізнавального характеру. Щотижня комусь із дітей пропонується вдома уважно слухати музичні радіо і телепередачі, а потім у класі розповідати про них, тобто виступити у ролі «музичного оглядача». Звичайно, ці розповіді невеликі, але дитина вчиться чітко і достатньо виразно розповідати про музику. Педагог і діти дякують оглядачу.

Для визначення музичної форми (кількості частин) музичного твору можна застосувати наступну гру. В руках у дітей невеликі літачки або пташки з паперу. Вчитель пропонує дітям прослухати один з програмних творів. Завдання: визначити форму, тобто кількість частин, і показати це за допомогою іграшкового літачка (чи пташки). З початком звучання іграшки в руках дітей «літають», а з закінченням частини твору «сідають» на поверхню парти, з початком другої частини знову починають швидко кружляти, а з закінченням твору – знову «сідають».

Дітям можна запропонувати прослухати уривки творів «Колискова» (народна пісня), «Аркан» (гуцульський танець), «Козацький марш». Під час повторного слухання перед учнями ставиться завдання – відтворити рухами образи прослуханих творів. Під час звучання колискової діти можуть імітувати рухи заколисування дитини, під звуки гуцульського танцю учні можуть виконувати елементи танцювальних рухів, мелодія «Козацького маршу» спонукатиме учнів бадьоро крокувати в такт мелодії.

Дане завдання можна ускладнити. Заздалегідь підготувати різноманітні ілюстрації, укомплектувавши їх в конвертах і роздати кожному учневі. Діти повинні обрати відповідні ілюстрації до прослуханих творів.

В процесі формування художньо-образного сприймання неможливо оминати яскраві образи українських народних казок. Відомі композитори, взявши за основу народні казки, створювали музичні опери-шедеври для дітей. Наприклад: М. Лисенко «Пан Коцький», «Коза-Дерева», «Зима і Весна»; К. Стеценко «Івасик-Телесик», «Лисичка, Котик і Півник»; В. Кирейко «Лісова пісня», Д. Клебанов «Лелеченя» та ін. Сьогодні найпопулярнішими можна вважати сучасні дитячі опери І. Кириліної «Вовк-чарівник» та В. Степурко «Музична крамничка».

Уривки цих творів можна використовувати для слухання на уроці. Дітям варто дати завдання обрати відповідні маски, наголівники, елементи костюмів, інвентар. Після цього учні можуть виконати гру-імітацію (відтворити рухами під музику образи головних героїв опери-казки).

Якщо діти виявлять бажання та ініціативу можна організувати проведення уроку-спектаклю. Але перед цим потрібно підготувати сценарій, роздати ролі дітям, виготовити декорації, костюми (або елементи костюмів), провести репетиційну роботу в позаурочний час.

Сприймання музики є складним процесом, який передбачає володіння базисом знань, стійкою увагою, розвинутою музичною пам'яттю, швидкою реакцією тощо. Ці якості у молодших школярів розвинені ще недостатньо.

Для формування художньо-образного сприймання найбільш сприятливим є молодший шкільний вік, оскільки діти цієї вікової групи характеризуються особливою емоційністю, щирістю, інтересом до пізнавальної та ігрової діяльності.

Отже, формування художньо-образного сприймання є складовою пізнавальної діяльності, яка спрямована на засвоєння школярами змісту мистецьких явищ пов'язаних з опануванням творів мистецтва, та

знаходженням асоціативних аналогій між образами мистецтв, життєвим та емоційним досвідом дитини.

В процесі опанування школярами системою знань з музичного мистецтва в них поступово будуть формуватись не тільки навички художньо-образного сприймання музичних творів різних жанрів, а ще й музичний смак та емоційна культура.

Список використаних джерел:

1. Єршоміна О., Сердюк С. Формування естетичного сприйняття музики (з досвіду роботи)// Мистецтво та освіта. 2000. №4. С.39-41.
2. Костюк А.Г. Сприймання мелодії: Мелодичні параметри процесу сприймання музики. Київ: Наукова думка, 1986. 192 с.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. С. 13.
4. Остроменский В.Д. Сприймання музики як педагогічна проблема. Київ: Муз. Україна, 1975. 199с.
5. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання : Навч.-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1997. 248 с.
6. Рудницька О.П. Педагогічні проблеми сприймання музики // Музичне сприймання як предмет комплексного дослідження: Зб. ст. / Уклад. А.Г. Костюк. Київ: Музична Україна, 1986. С. 70-84.

7. МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВИХ УРОКІВ МИСТЕЦТВА

Багаторічний досвід роботи педагогів підтвердив ефективність проведення підсумкових уроків у формі нестандартних. Нестандартні уроки – один із важливих засобів навчання, оскільки вони формують в учнів стійкий інтерес до навчання, знімають напругу, допомагають формувати навички навчальної діяльності, мають емоційний вплив на дітей, завдяки чому у них формуються більш міцні та глибокі знання. Головною ознакою таких уроків є: продуктивна, творча діяльність, самостійний пошук учнями шляхів та варіантів вирішення поставленого завдання, незвичайні умови роботи, активне відтворення раніше отриманих знань у незнайомих умовах.

Нестандартні завдання можуть бути подані у вигляді проблемних ситуацій, рольових та ділових ігор, конкурсів, змагань, та інших завдань з елементами зацікавлення учнів (життєві та фантастичні ситуації, інсценізації, загадки, «розслідування», тощо).

Звичайно, нестандартні уроки мають незвичайний задум, організацію, методику проведення. Вони більше подобаються учням, ніж традиційні уроки зі строгою структурою та установленим режимом роботи. Вводити в практику такі уроки бажано всім вчителям, але перетворювати їх в головну форму роботи не бажано через велику затрату часу.

Останнім часом розширюється та деталізується типологія нестандартних уроків. Аналіз педагогічної літератури дозволяє виділити декілька десятків типів нестандартних уроків які можна використати як підсумкові. Виділимо найуживаніші нестандартні уроки «Мистецтва»:

- уроки у формі змагань та ігор: конкурси, турніри, КВК, ділова гра, вікторина, кросворд і тощо;
- уроки, засновані на формах, жанрах і методах роботи, відомих в загальній практиці: дослідження, аналіз першоджерел, мозкова атака, інтерв'ю, репортаж, рецензія;

- уроки, засновані на нетрадиційній організації засвоєння учбового матеріалу: урок мудрості, відкриття, відвертість;

- уроки, які нагадують форми спілкування в соціумі: прес-конференції, телепередача, телеміст, репортаж, діалог «жива газета», усний журнал, регламентована дискусія;

- уроки, засновані на імітації діяльності закладів і організацій: урок в музеї, вчена рада, розслідування;

- уроки, засновані на імітації діяльності при проведенні заходів: заочна екскурсія, екскурсія в минуле, подорож, мистецька прогулянка;

- уроки, які опираються на фантазію: урок-казка, урок-сюрприз, урок-спектакль;

- трансформація традиційних способів організації уроку: лекція-парадокс, парне опитування, експрес-опитування, урок-захист, урок-консультація, урок-практикум, урок-семінар тощо.

Важлива роль в проведенні підсумкових уроків мистецтва відводиться наочним засобам навчання. Наочні засоби навчання конкретизують художньо-історичні факти, слугують опорою для розкриття суті історичних явищ, допомагають у формуванні основних мистецьких понять і закономірностей. Наочне навчання розвиває спостережливість, уяву, пам'ять і мову учнів, підтримує постійний інтерес до вивчення предмету світова художня культура.

В процесі вивчення предмету «Мистецтво» у ЗОШ використовують різноманітні наочні засоби, серед яких можна виділити наступні: *предметні, художні, технічні, умовно-графічні, тощо.*

Предметні – мають особливу пізнавальну цінність, передбачають безпосереднє сприймання оригінальних пам'яток минулого або їх матеріальних слідів.

Художні – передбачають використання науково обґрунтованих об'ємних реконструкцій архітектурних пам'яток, художніх композицій. Вони втілюються в різних макетах, моделях копіях. До художніх наочних засобів

відносяться і пласкі наочні засоби – малюнки, картини, репродукції, документальні фотографії, тощо.

Технічні – відносяться до групи екранно-статичних і екранно-звукових (аудіовізуальних) засобів навчання. Своєрідність технічних засобів в тому, що вони об'єднують в собі різні види мистецтва.

Умовно-графічні – відображають суть мистецьких явищ, їх взаємозв'язок, динаміку розвитку, мову умовних позначок. Це карти, схеми, графіки діаграми, опорні конспекти, тощо.

Під час проведення підсумкових уроків мистецтва варто звернути увагу на опорні конспекти.

Можна виділити декілька **видів опорних конспектів**, що використовуються на підсумкових уроках мистецтва:

1. **Таблиці**, що містять короткий виклад матеріалу і побудовані на принципі чіткого його дозування і раціонального оформлення.
2. Різноманітні **схеми** з використанням умовних позначень (знаків, символів).
3. **Образні конспекти**. В таких конспектах практично відсутнє словесне навантаження, а весь матеріал передається за допомогою серії малюнків, що формуються поступово, в моделюванні яких діти приймають безпосередню участь.

Робота учнів з опорними конспектами сприяє виробленню корисних навичок – образності мислення, асоціативності, здібності до стилізації. Найважливіше – ця методика сприяє підвищенню усвідомлення і активності домашньої роботи учнів.

Опорний конспект дозволяє систематизувати матеріал із всієї теми або розділу програми. Ця методика охоплює всі етапи роботи: вивчення нового матеріалу, його закріплення і контроль з вивченої теми. Опорні конспекти стають теоретичним фундаментом, на основі якого формуються знання, уміння і навички учнів.

При роботі з опорними конспектами вчитель повинен враховувати не тільки теоретичний рівень підготовки учнів, але і їх вікові особливості. Педагог також повинен продумати умовні позначки разом з дітьми, провести конкурс на найоригінальніший, але зрозумілий символ, або конспект. Така робота дозволяє не тільки підвищити пізнавальний інтерес в учнів, але також активізувати їх творчий потенціал. До того ж опорний конспект не потрібно довго переписувати. Синтез зорової, слухової і моторної діяльності забезпечує високий рівень засвоєння і розуміння матеріалу.

В середніх та старших класах збільшується об'єм інформації, яку необхідно запам'ятати. Тому використання лише образних конспектів не буде досить раціональним. Більш ефективною є робота по схемах та таблицях.

Одним з видів індивідуального опитування учнів на підсумкових уроках є тестування. В основі тесту – спеціально підготовлений та випробуваний набір завдань, який дозволяє об'єктивно та надійно оцінити досліджувані якості та властивості на основі використання статистичних методів. Варто враховувати, що тест не є аналогом звичайних екзаменаційних запитань та завдань. Це специфічний спосіб індивідуального контролю, який дозволяє визначити узагальнюючу статистику.

Основну увагу варто приділяти застосуванню тестів як формі поточного контролю. Під формою поточного контролю слід розуміти: підведення підсумку уроку; підведення підсумку окремої теми (тематичного блоку занять); співставлення тем (тематичних блоків); тести на уроках «Мистецтва» можуть також виконувати функції розвиваючого навчання (розвиток сприймання, асоціативного ряду, формування механізмів критичного мислення).

Педагог може самотужки спробувати сконструювати завдання тестового типу, маючи при цьому на увазі чітко поставлене завдання. У випадку вдало складених тестів та конкретної процедури вчитель отримує можливість зафіксувати поряд з базовим рівнем знань ряд даних, які

дозволяють (звичайно, опосередковано) визначити рівень досягнення учня в цій галузі.

Якщо вчитель має готові розроблені тести, їх слід ретельно перевіряти. Тобто, чи будуть ці тести адекватно відображати опрацьований учнями матеріал. Для даної роботи необхідні наступні компоненти:

- опис мети та завдань тестування;
- опис методики проведення;
- тексти самих тестів;
- ключі до тестів (відповіді на завдання).

Багато розробити форму таблиці для підведення статистичних підсумків.

Варто зазначити умови проведення групових тестів:

1. Принцип обмеження в часі (норма – 3-5 хвилин на просте завдання);
2. Однакові умови для всіх учнів;
3. Однакові для всіх учнів детальні інструкції;
4. Безвідмовне технічне забезпечення (показ при необхідності слайдів, відеофрагментів, тощо);
5. Підбір тестів після детальної статистичної обробки та експериментальної перевірки.

Найбільш розповсюджені наступні типи тестових завдань:

1. **Комбіновані** тести – це тести які можуть мати один або декілька варіантів правильних відповідей.
2. **Тести відкритої форми** (готові відповіді не дані, але є можливість зробити доповнення – вказати той елемент, який є відповіддю на поставлене запитання).
3. **Тести на встановлення співвідношень** – у одній колонці подається назва, ім'я, термін, поняття тощо, а у колонці поряд – тлумачення, суть, пояснення. Учень повинен з'єднати дефініцію і пояснення.
4. **Тести на визначення правильної послідовності (або хронології)**

При складанні тестів слід враховувати, що в курсі «Мистецтво» ми маємо справу з двома областями вивчення – з безпосереднім сприйняттям мистецтва (розвитком інтуїції, фантазії, чуття стилю) та отриманням комплексу конкретних знань з предмету.

Отже, тестування передбачає опору на чітку, добре організовану базу конкретних даних. Застосування тестів вважають однією з найбільш ефективних форм як підсумкового, так і поточного контролю. Підсумковий контроль за допомогою тестів на уроці «Мистецтво» поки що залишається проблемою, яка потребує свого подальшого дослідження та вирішення.

Ігрові методи не тільки урізноманітнюють урок мистецтва, а також сприяють активізації молодших школярів та сприяють формуванню їх творчих навичок. Музично-дидактичні ігри можуть бути різних видів. Насамперед, це ігри типу настільних дидактичних, які передбачають уміння уважно слухати та аналізувати твори музичного мистецтва. Використання сенсорного завдання тут пов'язане з ігровою дією. Другий вид музично-дидактичних ігор близький до рухливих. Спочатку виконується сенсорне завдання, а потім уже ігрові дії з елементами змагання, третій вид – хороводні ігри типу народних з імпровізацією, варіантністю. Ці ігри будуть ефективним методом виховання і навчання лише в тому випадку, якщо їх проводити з дітьми на кожному уроці, поступово ускладнюючи зміст, ігрові правила та дії [2].

Музично-дидактичні ігри повинні бути цікаво і яскраво оформлені. Наприклад, картки з зображенням музичних образів – яскравими, художніми, точно відповідати змісту гри. До виготовлення таких карток бажано залучати самих школярів. Разом з дітьми можна виготовити більшу кількість наочно-дидактичного роздаткового матеріалу, щоб збільшити число учасників гри. Можна дати завдання поновити картки. З цим успішно можуть справитись учні основної школи.

Впровадження мультимедійних технологій у практику шкільної освіти дає можливість: поєднання дидактичних функцій комп'ютера з традиційними

засобами навчання, збагачення і наповнення навчального процесу новими формами роботи, варіативного застосування ігрових форм навчання, створення інноваційних методик викладання мистецтва в основній школі, а також сприяє більш ефективному засвоєнню знань та їх реалізації в творчій діяльності учнів. Саме на вирішення цих завдань спрямовані підсумкові уроки мистецтва із застосуванням комп'ютерних технологій. Кожен із таких уроків є сукупністю репродукцій, світлин, анімацій, відеофрагментів, текстових пояснень, звукового супроводу, зразкового виконання музичних творів, тестових запитань, які використовує педагог при проведенні підсумкового уроку з використанням мультимедійних технологій.

Використання мультимедійних технологій на уроках «Мистецтва», у процесі ознайомлення учнів з творами світового мистецтва, впливає на розвиток їхньої емоційної сфери, чутливості до прекрасного й потворного, піднесеного й низького в дійсності. Завдяки своїй образності твори літератури, живопису, музики, архітектури, скульптури сприяють формуванню уяви, фантазії, образного мислення.

Використання комп'ютера на уроках «Мистецтва» здійснюється за такими напрямками:

1) застосування сканера, мультимедійного проектора на уроці, в презентаціях, що дає можливість більш ретельного відбору матеріалу, робить візуальний ряд більш якісним і разом з тим дозволяє виносити на екран необхідні терміни, таблиці та схеми;

2) набір і редагування тексту у процесі роботи над рефератами. Комп'ютер дає можливість якісного набору тексту, включаючи його подальшу редакторську правку і верстку з розміщенням репродукцій у тексті;

3) створення презентацій рефератів в програмі Power Point, що дозволяє зробити доповідь учнів більш наочною та цікавою. Ця програма входить у програмний пакет Microsoft Office і не належить до групи спеціальних музичних програм, але може бути використана педагогом у професійній діяльності. З її допомогою можна створити презентації до уроку,

котрі включають як наочний, так і звуковий матеріал. Використання цієї програми в навчанні полегшує сприйняття інформації, поданої на уроці. Power Point може використовуватися у презентаціях педагогічного досвіду вчителя, навчальних програм або окремих розділів, курсів, для різноманітних форм контролю знань (тестування, вікторини тощо).

Програма Power Point дозволяє поєднати аудіо- та відеоматеріали в єдине ціле. З цих позицій комп'ютер стає універсальним засобом навчання, а зручність його використання допомагає організувати процес навчання раціонально й ефективно.

Шкільна освітня система, яка є основним механізмом успадкування духовної культури новими поколіннями, повинна орієнтуватися на створення такого середовища, в якому будь-які знання стимулювали б не тільки загальний процес розвитку особистості, а й її прагнення до самопізнання та саморозвитку.

Підсумкові уроки мистецтва забезпечують вирішення завдань всебічного розвитку природних, творчих здібностей учнів, а саме: фантазії і художньої уяви; пошукової роботи; асоціативного сприйняття і мислення тощо. Такі уроки створюють можливості для розвитку зорової пам'яті, фантазії, формування у дітей естетично-гармонічного світосприйняття, забезпечують формування духовних потреб, естетичних цінностей, сприяють формуванню художнього смаку учнів.

Список використаних джерел:

1. Формування образного мислення: Науково-методичне видання за ред. Л. Масол, В. Рагозіної, М. Скирди. Нью-Йорк; Київ, 2001. 78 с.
2. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
3. Рудницька О.П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти. Київ: ІЗМН, 1998. 280с.

СПИСОК РЕКОМЕДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аліксійчук О.С. Методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до проходження педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти. Кам'янець-Подільський : Видавець Зволейко Д.Г., 2019. 64 с.
2. Кондратова Л.Г. художня культура. 9 клас. Методичний посібник. Харків: Вид. група «Основа», 2010. 208 с.
3. Кондрацька Л.А. Світова художня культура (8-11 кл.). Програма для вчителів шкіл різного типу і студентів мистецьких навчальних закладів. Тернопіль.: СМП «Астон», 1998. 92с.
4. Кондрацька Л.А. Художня епістемологія у вимірі педагогіки. Тернопіль. Навчальна книга – Богдан, 2002. 408 с.
5. Концепція Нова українська школа [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola_compressed.pdf . Назва з екрану.
6. Концепція художньо-естетичного виховання учня у ЗНЗ. Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загально-освітніх та позашкільних навчальних закладах // Інформаційний збірник МОН України. 2004. №10. 32с.
7. Костюк О., Левчук Л., Рудницька О., Масол Л. та ін. Державний стандарт загальної середньої освіти. Художня культура (проект) // Мистецтво та освіта. 1997. № 3. С.2-10.
8. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: монографія. Київ: Промінь, 2006. 432 с.
9. Масол Л.М. Образ – слово – думка: полікультурний діалог в освітньому просторі. Мистецтво та освіта. 1999. №4. С.38-45.
10. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посібник для вчителів. Вид. 2-ге. Харків, 2014. 255с.
11. Масол Л.М., Миропольська Н.Є. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо-естетичний цикл 5-11 класи. Київ, 2005. С.184-231.

12. Навчання в дії: Як організувати підготовку вчителів до застосування інтерактивних технологій навчання: Метод. посібник/ А.Панченков, О.Пометун, Т.Ремех. Київ: А.П.Н., 2003. 219 с.
13. Національна доктрина розвитку освіти у ХХІ столітті// Освіта України. 2001. №1. с.22-25.
14. Нова українська школа: poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
15. Обрізан К.М. Програмні засоби навчального призначення // Інформатизації середньої освіти програмні засоби, технології досвід, перспективи / За ред. В.М.Мадзігона, Ю.О.Дорошенка. Київ: Педагогічна думка, 2003. С.156-165.
16. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Авт. кол. за ред. Ю.І.Машбиця. Київ: ІЗМН, 1997. 152с.
17. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник / За ред. О.І. Пометун. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.
18. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів України: Медіакультура. Художня культура України. Зарубіжна художня культура / Уклад. Л.М. Масол, Н.Є. Миропольська. Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2004. 48 с.
19. Ратко М.В. Впровадження інтегративного навчання у галузь художньої освіти // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Київ: Наук. світ, 2002. С. 120–129.
20. Ратко М.В. Інтегративні підходи у художньо-естетичній освіті / Зміст загальної середньої освіти і підготовка вчителів образотворчого мистецтва: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Ред. кол. Рудницька О.П. та ін. Київ, 2000. Ч. 2. С. 70 – 74.
21. Ратко М.В. Інтеграція як основа побудови курсу «Світова художня культура» (аналіз підходів до її інтерпретації, форми реалізації) //

Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: Збірник наукових праць. Київ-Запоріжжя, 2000. Випуск 18. С. 210–216.

22. Ратко М.В. Періодизація художньої культури України в контексті світоглядних універсалій / М.В. Ратко // Мистецтво та освіта. 2005. №2. С. 17–22.

23. Ратко М. Світ українського бароко // Мистецтво та освіта. 2003. №4. С. 48–55.

24. Ратко М.В. Світоглядний зміст мистецтва: його специфіка та особливості впливу на виховання особистості учня // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Збірник наукових праць. Київ – Житомир: Вид-во Волинь, 2003. Кн. 2 С. 6–14.

25. Ратко М.В. Виховання світоглядних уявлень старшокласників у процесі освоєння курсу «Художня культура України» // Методичні рекомендації для вчителів художньої культури гімназій, ліцеїв, спеціалізованих шкіл. Мелітополь, 2005. 20с.

26. Світова художня культура: Програма для ліцеїв та гімназій. Ч. II. Історія художньої культури / Уклад. Щолокова О., Белкіна Е.В. та ін. Київ, 1993. 55 с.

27. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. – метод. посібник / О.І.Пометун, Л.Пироженко. За ред. О.І.Пометун. Київ: А.С.К., 2006. 192с.

28. Формування образного мислення [Науково-методичне видання] / за ред. Л.Масол, В. Рагозіної, М.Скирди. Нью-Йорк; Київ, 2001. 78с.

29. Черкасов В.Ф. Теорія і методика музичної освіти [Текст]. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. 528 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Бланк оформлення заявки на проект

Навчальний заклад:

Керівник-координатор проекту:

Вік учасників проекту (клас/класи):

Тема проекту:

Форма виконання проекту (видавнича, сценічна, комп'ютерна/мультимедійна, комбінована тощо):

Основні проблеми:

Інтеграційні предмети:

Тривалість проекту:

Очікувані результати:

Освітня мета в контексті педагогічного завдання:

- *формування культури використання інформації;*
- *розуміння специфіки мови засобів масової інформації;*
- *розвиток навичок самостійної роботи;*
- *формування міжособистісних мотивацій (уміння працювати в групі);*
- *розвиток умінь і навичок відбору інформації;*
- *розвиток культури мовлення (публічні виступи, проведення екскурсій, складання звітів, репортажів тощо)*

**ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА СТАНДАРТНИХ УРОКІВ
МИСТЕЦТВА**

Урок введення в нову тему	Урок-поглибленого вивчення матеріалу	Урок-закріплення	Урок-перевірки знань	Комбінований урок
Організаційний момент	Організаційний момент	Організаційний момент	Організаційний момент	Організаційний момент
Актуалізація знань	Перевірка домашнього завдання	Тема, мета і завдання уроку	Тема, мета і завдання уроку	Перевірка домашнього завдання
Тема уроку; досягнення мети і вирішення завдань уроку	Тема уроку; досягнення мети і вирішення завдань уроку	Відтворення, корекція знань, умінь та навичок	Індивідуальне та фронтальне опитування. Аналіз та оцінка виконаних завдань	Тема уроку; досягнення мети і вирішення завдань уроку
Підсумки уроку та домашнє завдання	Підсумки уроку та домашнє завдання	Підсумки уроку та домашнє завдання	Підсумки уроку та домашнє завдання	Підсумки уроку та домашнє завдання

Етапи уроку	Види діяльності
Вступний	- організаційний момент, повідомлення теми та формулювання мети; - мотивація навчальної діяльності учнів
Практично-виконавчий	- актуалізація опорних знань; - перевірка домашнього завдання; - вивчення нового матеріалу; - практичне опрацювання засвоєних знань
Заключний	- підбиття підсумків уроку; - контроль та оцінювання рівня опанування нового матеріалу; - ознайомлення зі структурою домашнього завдання

ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА КОМБІНОВАНИХ УРОКІВ

Етапи уроку	Види діяльності
Вступний	<ul style="list-style-type: none"> - Організаційний момент, повідомлення теми та формулювання мети; - Мотивація навчальної діяльності учнів.
Практично-виконавчий I етап. Повторення (перевірка д/з (15-20 хв.))	<ol style="list-style-type: none"> 1. Фронтальне опитування: тести, бесіда та ін. 2. Перевірка понять (усна відповідь, колективне або індивідуальне завдання): знання термінів, трактування понять, розповідь, складання кросвордів та ін. 3. Робота по розвитку мовлення (розгорнута усна відповідь) або завдання на картках: розповідь, повідомлення, доповідь, план-конспект доповіді, письмовий чи усний аналіз твору мистецтва та ін.
Практично-виконавчий (II етап). Пояснення нового матеріалу (15-20 хв.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Лекція: конспект лекції, тези лекції, проблемне завдання, складання таблиці та ін. 2. Самостійна робота: повідомлення, співповіді учнів, робота з джерелами інформації, порівняльний аналіз творів мистецтва на основі завдання учителя.
Заключний (5 хв.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закріплення матеріалу: перевірка проблемного завдання, вивчених термінів і понять. 2. Ознайомлення зі структурою домашнього завдання.

План-конспект комбінованого уроку № ____

Тема: _____

Дата проведення уроку: _____

Клас: _____

Мета:

1-навчальна _____

2-розвиваюча _____

3-виховна _____

Наочні та дидактичні матеріали: _____

Методи: _____

Тип уроку: _____

Час: 45 хвилин.

Хід уроку.

1. Організаційний момент (... хв.)
2. Перевірка домашнього завдання і повторення пройденого матеріалу (... хв.)
3. Мотивація уроку (... хв.)
4. Повідомлення нового матеріалу (... хв.)
5. Закріплення нового матеріалу (... хв.)
6. Підведення підсумків уроку (... хв.)
7. Домашнє завдання (... хв.)

Рекомендована схема уроку.

Тема: _____

Дата проведення уроку: _____

Клас: _____

Мета:

1-навчальна _____

2-розвиваюча _____

3-виховна _____

Наочні та дидактичні матеріали: _____

Методи _____

Тип уроку: _____

Час: 45 хвилин.

Хід уроку.

1. Організаційний момент (... хв.)
2. Перевірка домашнього завдання і повторення пройденого матеріалу (... хв.)
3. Мотивація уроку (... хв.)
4. Практична робота (... хв.)

Завдання №1 (для колективного виконання).

Інструкція: _____

Хід виконання завдання: _____

Висновки: _____

Завдання №2 (для самостійного виконання).

Інструкція: _____

Варіанти завдання: _____

Хід виконання завдання: _____

Висновки: _____

5. *Перевірка самостійної роботи учнів (... хв.)*

6. *Підведення підсумків уроку (... хв.)*

7. *Домашнє завдання (... хв.)*

Оформити план-конспект і підготуватися до проведення за ним пробного уроку.

Література.

СХЕМА АНАЛІЗУ УРОКУ

- 1) Відповідність теми уроку програмі та календарно-тематичному плану.
- 2) Якість плану-конспекту:
 - а) відповідність запропонованих питань темі уроку;
 - б) повнота викладу питань.
- 3) Організаційний момент:
 - а) чи всі завдання оргмоменту вирішено вірно?
 - б) раціональність форм перевірки домашнього завдання.
- 4) Тип і структура уроку:
 - а) раціональність вибраного типу і структури уроку;
 - б) раціональність розподілу часу між етапами уроку;
 - в) логічний взаємозв'язок і послідовність структурних частин уроку.
- 5) Актуалізація опорних знань:
 - а) доцільність підбору питань;
 - б) активність учнів;
 - в) ефективність методів активізації.
- 6) Вивчення нового матеріалу:
 - а) раціональність вибраних методів;
 - б) науковість викладу і зв'язок із життям;
 - в) методична чіткість та доступність викладу;
 - г) використання наочності;
 - д) методи активізації.
- 7) Педагогічна майстерність:
 - а) педагогічний такт вчителя;
 - б) культура мови вчителя і учнів.
- 8) Підведення підсумків уроку:
 - а) відображення в аналізі досягнень і недоліків у роботі учнів;
 - б) аргументація оцінок та їх об'єктивність.
- 9) Домашнє завдання:
 - а) відповідність темі уроку, обсяг;
 - б) доступність для самостійного виконання в домашніх умовах.
- 10) Досягнення мети уроку:
 - а) висвітлення змісту теми уроку на достатньому рівні;
 - б) загальна оцінка.
- 11) Обговорення проведеного уроку.